

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA MLADIH ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Zeničko-dobojski
kanton

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG

Šeherzada Halimić

Analiza rezultata istraživanja
potreba i problema mladih
Zeničko-dobojskog kantona

Impressum

Naslov:

Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih Zeničko-dobojskog kantona

Autorica:

Šeherzada Halimić

Lektura:

Ifeta Palić

Izdavač:

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko - dobojskog kantona i Institut za razvoj mladih KULT

Dizajn / DTP:

Peđa Kazazović

Sadržaj

Spisak skraćenica	8	Zdravstveno osiguranje	50
Spisak tabela i grafikona	9	Intimni odnosi	50
Uvod i metodologija	11	Bavljenje rekreativnim aktivnostima	51
		Pušenje	52
		Konzumiranje alkoholnih pića	52
		Konzumiranje opojnih droga	53
1. KARAKTERISTIKE UZORKA	12	6. KULTURA I SPORT MLADIH	56
Broj mladih - rezultati popisa stanovništva 2013.	13	Zadovoljstvo podrškom kulturi	56
		Zadovoljstvo podrškom sportu	57
2. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	18	7. AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)	60
Osnovne škole	18	Zainteresiranost za politiku	60
Srednje škole	18	Načini učešća u donošenju odluka i mladi	60
Visoko obrazovanje	19	Aktivni mladi	61
Broj rođene djece	20		
Prerano napuštanje obrazovanja	21	8. MOBILNOST MLADIH	64
Stipendiranje mladih	22	Putovanja i mladi	64
Obrazovanje i zapošljavanje	23	Odlazak iz zemlje	64
Mišljenje mladih o kvalitetu nastave	24		
Učešće u neformalnom obrazovanju	25	9. INFORMIRANJE MLADIH	65
3. RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	28	10. SLOBODNO VRIJEME	68
Stope nezaposlenosti	29	Iskorištenost slobodnog vremena	68
Zaposleni mladi	31		
Neformalno tržište rada	35	11. IDENTITET MLADIH	72
Usklađenost obrazovanja s radnim mjestom	35	Regionalna pripadnost	72
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu	36	Nacionalna i regionalna pripadnost	72
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	37		
Preduzetništvo mladih	38	12. SIGURNOST MLADIH	76
Mišljenje mladih o vlastitom biznisu	39	Različiti oblici nasilja i mladi	76
Vladini programi zapošljavanja	39	Nasilje u porodici	77
		Međuvršnjačko nasilje	77
4. SOCIJALNA BRIGA MLADIH	42	Nasilje na internetu	79
Novac i mladi	42	Razbojništvo	79
Formiranje porodice i stambeni status mladih	44	Nasilje na radnom mjestu	80
Samoprocjena životnog standarda	45	Nasilje od partnera	80
Percepcija budućnosti	45	Nasilje od strane određene ekstremističke grupe	80
		Seksualno nasilje	81
5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH	48	Povjerenje i zadovoljstvo vezano za rad policijskih službi	82
Sistematski pregled	48	Psihičko nasilje	83
Gojaznost	49	Globalne prijetnje	84
Zdravstvene usluge	49	Odgovor na nasilje	85
		Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima	85

Lista skraćenica

BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CIA	Central Intelligence Agency
EU	Evropska unija
Eurostat	Evropski statistički ured
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
KS	Kanton Sarajevo
MOR	Međunarodna organizacija rada
NVO	Nevladina organizacija
Popis	Popis stanovništva u BiH 2013. godine
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
ZDK	Zeničko-dobojski kanton

Spisak tabela i grafikona

Tabela 1: Demografske karakteristike uzorka

Tabela 2: Broj mladih po kantonima

Tabela 3: Broj mladih po općinama Zeničko-dobojskog kantona

Tabela 4: Opći podaci o srednjem obrazovanju za Zeničko-dobojski kanton

Tabela 5: Broj rođene djece

Tabela 6: Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Tabela 7: Najveći problemi formalnog obrazovanja

Tabela 8: Zaposleni, nezaposleni i plaće u Zeničko-dobojskom kantonu po općinama i spolu

Tabela 9: Udio mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu po kantonima (mart 2015)

Tabela 10: Zaposleni mladi po općinama Zeničko-dobojskog kantona (mart 2015)

Tabela 11: Zaposleni u Zeničko-dobojskom kantonu prema vrsti djelatnosti (mart 2015)

Tabela 12: Redovnost plaće

Tabela 13: Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa

Tabela 14: Mladi i štednja

Tabela 15: Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih Zeničko-dobojskog kantona

Tabela 16: Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja

Tabela 17: Seksualna aktivnost mladih

Tabela 18: Odgovori na pitanje: Jeste li u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos s jednom ili više osoba?

Tabela 19: Konzumiranje alkohola u referentnih mjesec dana

Tabela 20: Konzumiranje opojnih droga u referentnih mjesec dana

Tabela 21: Zadovoljstvo mladih podrškom sportu

Tabela 22: Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma

Tabela 23: Članstvo u organizacijama

Tabela 24: Razlozi radi kojih bi mladi napustili BiH već sutra ako bi im se pružila prilika

Tabela 25: Povjerenje u policijske službenike i službenice

Tabela 26: Zadovoljstvo radom policijskih službi

Tabela 27: Prepoznavanje psihičkog nasilja

Tabela 28: Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima

Grafikon 1: Broj učenika upisanih u prvi razred osnovne škole u Zeničko-dobojskom kantonu

Grafikon 2: Procent mladih koji su prerano napustili obrazovanje

Grafikon 3: Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu daljeg obrazovanja

Grafikon 4: Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci

Grafikon 5: Razlike temeljene na spolu kada je riječ o učešću u neformalnom obrazovanju

Grafikon 6: Radno sposobno stanovništvo, radna snaga, zaposleni i nezaposleni

Grafikon 7: Ekonomski neaktivno stanovništvo Zeničko-dobojskog kantona

Grafikon 8: Zaposleni mladi prema vrsti ugovora koji imaju s poslodavcem

Grafikon 9: Usklađenost obrazovanja s radnim mjestom

Grafikon 10: Zlostavljanje na radnom mjestu

Grafikon 11: Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja

Grafikon 12: Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Grafikon 13: Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar za mlade

Grafikon 14: Poznavanje vladinih programa zapošljavanja mladih

Grafikon 15: Doprinos mladih kućnom budžetu

Grafikon 16: Ukupna mjesečna primanja domaćinstva

Grafikon 17: Ukupna mjesečna potrošnja mladih Zeničko-dobojskog kantona

Grafikon 18: Stambeni status mladih Zeničko-dobojskog kantona

Grafikon 19: Percepcija vlastite budućnosti i budućnosti društva

Grafikon 20: Razlozi obavljanja sistematskog pregleda

Grafikon 21: Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Grafikon 22: Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Grafikon 23: Postotak mladih pušača

Grafikon 24: Zadovoljstvo mladih podrškom kulturi

Grafikon 25: Zainteresiranost mladih za politiku

Grafikon 26: Mišljenje mladih o tome koliko mladi imaju utjecaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou

Grafikon 27: Spremnost mladih Zeničko-dobojskog kantona na odlazak u inozemstvo

Grafikon 28: Aktivnosti na koje su mladi trošili dva ili više sati dnevno

Grafikon 29: Najčešće sedmične aktivnosti mladih

Grafikon 30: Učestalost posjećivanja kladionica kod mladih Zeničko-dobojskog kantona

Grafikon 31: Odgovor mladih na pitanje koliko vezanim se osjećaju za pojedine elemente pripadnosti

Grafikon 32: Spremnost na brak s osobom druge nacionalnosti

Grafikon 33: Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Grafikon 34: Nasilje u porodici

Grafikon 35: Međuvršnjačko nasilje

Grafikon 36: Nasilje na internetu

Grafikon 37: Razbojništvo

Grafikon 38: Mladi koji su bili žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 39: Mladi koji poznaju žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 40: Poznavanje pojmova mobing i buling

Uvod i metodologija

Donošenjem Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine 2010. godine svi nivoi vlasti obavezali su se kreirati i usvojiti strategiju prema mladima, koja predstavlja dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima, što uključuje definirane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije.

Navedenim zakonom je također propisano da se strategije oblikuju na osnovu analize položaja i potreba mladih, koja mora biti sačinjena na osnovu stručnog istraživanja o položaju i potrebama mladih za onaj nivo vlasti za koji se kreira strategija. Stoga, analiza koja slijedi u biti predstavlja prvi korak u procesu kreiranja strategije prema mladima Zeničko-dobojskog kantona.

Istraživanje i analiza prikupljenih podataka provedeni su od Instituta za razvoj mladih KULT, a poslužit će svim zainteresiranim stranama kao polazna tačka za sačinjavanje svih značajnih dokumenata koji imaju cilj poboljšati položaj mladih u Zeničko-dobojskom kantonu.

Prikupljanje podataka – anketiranje mladih na terenu – provedeno je u periodu od februara do aprila 2017. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji Institut za razvoj mladih KULT koristi za istraživanje problema i potreba mladih u svim istraživanjima ovog tipa u Bosni i Hercegovini, tako da su podaci uporedivi sa svim drugim zajednicama i nivoima vlasti (općinama, kantonima, entitetom) koji imaju provedeno istraživanje o mladima. Osnova za izradu upitnika bio je upitnik Eurostata Evropske unije, koji je prilagođen potrebama lokalne zajednice. Anketari, također mladi, birali su ispitanike metodom slučajnog odabira mladih u dobi između 15 i 30 godina starosti tako što su birali svaki treći stan / kuću u određenom naselju, i ako bi tu stanovala osoba u dobi između 15 i 30 godina, anketirali bi je.

Na ovaj način anketirano je 385 ispitanika, koji predstavljaju reprezentativan uzorak populacije mladih u dobi između 15 i 30 godina jer je, zbog gore opisanog načina slučajnog odabira ispitanika, svaka mlada osoba s područja Zeničko-dobojskog kantona imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Prilikom uzorkovanja poštovani su kriteriji određenih demografskih karakteristika značajnih za poređenje rezultata, tako da se uzorak sastoji od približno jednakog broja žena i muškaraca te adekvatnog broja mladih koji žive u gradskim i vangradskim sredinama.

Reprezentativnost uzorka je, osim načinom odabira ispitanika, određena i njegovom veličinom, jer je na populaciju veličine 80.106 (što je ukupan broj mladih u Zeničko-dobojskom kantonu) potrebno ispitati 382 ispitanika da bi se s 95 % sigurnosti moglo tvrditi da su dobijeni rezultati tačni u intervalu pouzdanosti od $\pm 5\%$.¹ Uzorak ove veličine ima grešku uzorka od oko 5 %, s nivoom pouzdanosti od 95 %. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje obrađuje uzorak određene populacije a ne cijelu populaciju zbog toga što rezultati koje dobijemo iz uzorka u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100 % precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za 5 %.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je SPSS, programski paket namijenjen statističkoj obradi podataka. Također,

1 R. V. Krejcie i D. W. Morgan, Tabela veličine uzorka.

poređenje je rađeno i s rezultatima jedinog dostupnog istraživanja položaja i potreba mladih provedenog na nivou Federacije BiH iz 2013. godine, te s rezultatima istog istraživanja provedenog za Kanton Sarajevo tokom 2016. godine, a zbog uočavanja eventualnih specifičnosti Zeničko-dobojskog kantona u odnosu na Kanton Sarajevo ili Federaciju BiH. Opći zaključak analize je da specifičnosti nema te da mladi Zeničko-dobojskog kantona imaju vrlo slične probleme i potrebe kao i mladi Kantona Sarajevo i općenito Federacije BiH.

Osim spomenutih baza podataka, korišteni su i podaci iz sljedećih izvora: Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Evropski statistički ured (Eurostat), Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Međunarodna organizacija rada i Centralna informativna agencija.

Rezultati su prikazani u tabelama i grafikonima, te dodatno interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, a i sam dokument analize ima strukturu koja prati sljedeće tematske cjeline:

- obrazovanje i nauka mladih;
- rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih;
- socijalna briga mladih;
- zdravstvena zaštita mladih;
- kultura i sport;
- aktivizam (učešće, volontiranje i mobilnost) mladih;
- sigurnost mladih.

KARAKTERISTIKE UZORKA

Tabela 1: Demografske karakteristike uzorka

	Tip naselja
Gradske sredine	40 %
Vangradske sredine	60 %
	Spol ispitanika
Muškarci	46 %
Žene	54 %
	Radni status
Zaposleni	
Nezaposleni	
Učenici i studenti	
Ostalo	

	Bračni status
Neudata / neoženjen	86 %
Udata / oženjen	11 %
Nešto drugo	3 %
	Broj članova domaćinstva
1	1,3 %
2	7,6 %
3	25,2 %
4	43,0 %
5	16,3 %
6+	6,6 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Broj mladih – rezultati Popisa stanovništva 2013.²

Od ukupnog broja mladih u dobi od 15 do 29 godina³ starosti koji žive na području Federacije Bosne i Hercegovine, skoro 17 % ih živi u Zeničko-dobojskom kantonu. Iskazano u apsolutnim brojevima, to znači da od ukupno 476.986 mladih, koliko ih ima na području FBiH, 80.106 mladih živi na teritoriji ZDK.

Tabela 2: Broj mladih po kantonima

	Ukupno stanovništvo	15–19	20–24	25–29	Ukupno mladih	% mladih u ukupnom stanovništvu po kantonima
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	164.203	476.986	21 %
TUZLANSKI KANTON	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	22 %
KANTON SARAJEVO	413.593	26.388	25484	31.933	83.805	20 %
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	364433	27.674	25.340	27.092	80.106	22 %
UNSKO-SANSKI KANTON	273.261	21.328	19.541	20.912	61.781	23 %
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	19.067	56.650	22 %
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	222.007	16497	14.626	15.752	46.875	21 %

² Konačni rezultati Popisa 2013. objavljeni 1. 7. 2016.

³ Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodištima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima, koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, dokle se inače definira dobna kategorija mladih.

ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	94.898	7.379	6.886	6.575	20.840	22 %
KANTON 10	84.127	5.779	5.363	5401	16.543	20 %
POSAVSKI KANTON	43453	3.016	2.841	2.823	8.680	20 %
BOSANSKOPODRINJSKI KANTON	23.734	1.738	1437	1.602	4.777	20 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Unutar petogodišnjih dobnih kategorija evidentiranih kroz Popis 2013. kod populacije mladih u Federaciji BiH najviše je onih u dobi od 25 do 29 godina starosti, potom u dobi od 15 do 19 godina, te u dobi od 20 do 24 godine, no razlike u broju mladih po petogodištima nisu značajne.

U ZDK najviše je mladih u dobnoj kategoriji od 15 do 19 godina, potom od 25 do 29, a najmanje je mladih u dobnoj kategoriji od 20 do 24 godine, međutim razlike nisu visoke.

Iako se općenito ne radi o značajnim razlikama, u Zeničko-dobojskom kantonu ima više muškaraca (5144 % muškaraca) nego žena kada govorimo o populaciji mladih. Na nivou pojedinih općina u ZDK, te razlike čak postaju i značajne, poput općine Vareš, gdje je za 4 % više muškaraca nego žena, i općine Olovo, gdje je za 3 % više muškaraca.

Tabela 3: Broj mladih po općinama Zeničko-dobojskog kantona

		Ukupno	15–19	20–24	25–29	Ukupno mladih	% mladih u ukupnom stanovništvu
ZDK	Ukupno	364433	27.674	25.340	27.092	80.106	22 %
	Muško	180.780	14.352	12.872	13.981	41.205	23 %
	Žensko	183.653	13.322	12468	13.111	38.901	21 %
BREZA	Ukupno	14.168	889	964	1.036	2.889	20 %
	Muško	6.952	451	488	531	1470	21 %
	Žensko	7.216	438	476	505	1419	20 %
DOBOJ-JUG	Ukupno	4.137	328	296	285	909	22 %
	Muško	2.065	172	150	149	471	23 %
	Žensko	2.072	156	146	136	438	21 %
KAKANJ	Ukupno	37441	2.929	2.740	2.882	8.551	23 %
	Muško	18.651	1.508	1.362	1480	4.350	23 %
	Žensko	18.790	1421	1.378	1402	4.201	22 %
MAGLAJ	Ukupno	23.146	1.745	1.563	1.604	4.912	21 %

	Muško	11430	893	782	836	2.511	22 %
	Žensko	11.716	852	781	768	2401	20 %
OLOVO	Ukupno	10.175	745	719	667	2.131	21 %
	Muško	5.084	360	399	369	1.128	22 %
	Žensko	5.091	385	320	298	1.003	20 %
TEŠANJ	Ukupno	43.063	3.588	3.223	3.221	10.032	23 %
	Muško	21.376	1.908	1.603	1.641	5.152	24 %
	Žensko	21.687	1.680	1.620	1.580	4.880	23 %
USORA	Ukupno	6.603	557	469	459	1485	22 %
	Muško	3.266	274	243	235	752	23 %
	Žensko	3.337	283	226	224	733	22 %
VAREŠ	Ukupno	8.892	575	514	523	1.612	18 %
	Muško	4.373	303	273	295	871	20 %
	Žensko	4.519	272	241	228	741	16 %
VISOKO	Ukupno	39.938	2.828	2.752	2.935	8.515	21 %
	Muško	19.705	1473	1.392	1448	4.313	22 %
	Žensko	20.233	1.355	1.360	1487	4.202	21 %
ZAVIDOVIĆI	Ukupno	35.988	2.919	2.503	2.702	8.124	23 %
	Muško	17.883	1.545	1.294	1413	4.252	24 %
	Žensko	18.105	1.374	1.209	1.289	3.872	21 %
ZENICA	Ukupno	110.663	7.985	7463	8475	23.923	22 %
	Muško	54.660	4.133	3.820	4.354	12.307	23 %
	Žensko	56.003	3.852	3.643	4.121	11.616	21 %
ŽEPČE	Ukupno	30.219	2.586	2.134	2.303	7.023	23 %
	Muško	15.335	1.332	1.066	1.230	3.628	24 %
	Žensko	14.884	1.254	1.068	1.073	3.395	23 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013.⁴

4 Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 30. 4. 2017].

Obrazovanje i nauka mladih

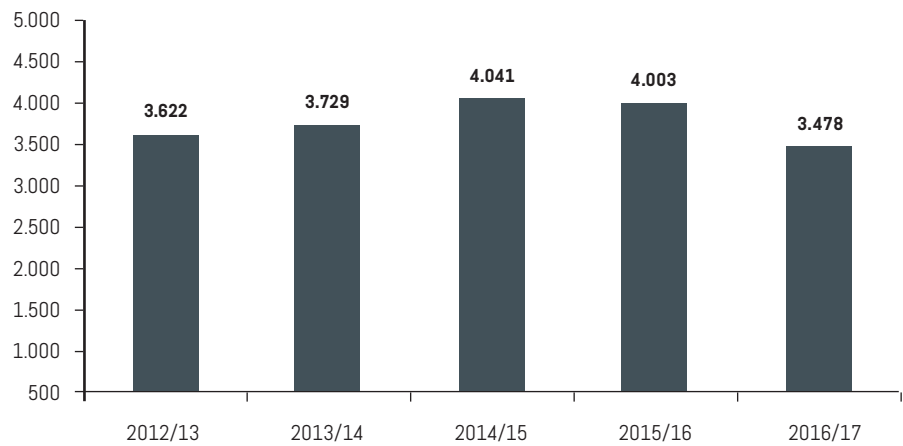

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Osnovne škole

U školskoj 2016/17. godini Zeničko-dobojski kanton bilježi najniži broj upisane djece u prvi razred osnovne škole u proteklih 5 godina. U školskoj 2016/17. godini u prvi razred osnovne škole upisano je 3478 učenika. U poređenju s prošlom školskom godinom, u tekućoj je upisano 525 učenika manje, odnosno 13,12 %.

Grafikon 1: Broj učenika upisanih u prvi razred osnovne škole u Zeničko-dobojskom kantonu

Izvor: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Srednje škole

Broj učenika upisanih u srednje škole u Zeničko-dobojskom kantonu opao je za 16,91 % u odnosu na prethodnu školsku godinu i za 21,92 % u periodu od 2012/13. školske godine.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2016. godinu, na području Zeničko-dobojskog kantona smješteno je 35 srednjih škola, koje u ukupnom broju upisanih srednjoškolaca bilježe približno jednak broj muškaraca i žena.

Što se tiče petogodišnjeg perioda, broj upisanih učenika u prvi razred srednje škole fluktuirao je u Zeničko-dobojskom kantonu s nešto značajnijim padom u aktuelnoj školskoj godini. Poredeći podatak o broju upisanih učenika u tekućoj školskoj godini s podatkom od školske 2012/13. uočava se da je broj upisanih učenika opao za čak 955 učenika ili 21,92 %.

Najveći gubitak bilježe stručne / strukovne škole, zatim gimnazije, umjetničke škole te tehničke i srodne škole. Vjerske škole zadržavaju približno jednak broj učenika.

Za petogodišnji period (2011/12 – 2015/16) u Kantonu Sarajevo evidentiran je pad od 23 %, dok pad zabilježen na nivou Federacije BiH iznosi 16 %.

Više detalja o broju učenika u srednjim školama ZDK prikazano je u Tabeli 4.

Tabela 4: Opći podaci o srednjem obrazovanju za Zeničko-dobojski kanton

Svega	Učenici	Učenice	% učenika	% učenica
14491	7.384	7.107	51 %	49 %
1. Gimnazije				
3.602	1.330	2.272	37 %	63 %
2. Tehničke i srodne škole				
7.117	3.573	3.544	50 %	50 %
3. Stručne / strukovne škole				
3417	2.297	1.120	67 %	33 %
4. Umjetničke škole				
87	45	42	52 %	48 %
5. Vjerske škole				
230	114	116	50 %	50 %
6. Škole za djecu s posebnim potrebama				
38	25	13	66 %	34 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Kod odabira škole primjetne su i razlike bazirane na spolu, tako da se djevojke radije upisuju u gimnazije, a muškarci u strukovne škole.

Visoko obrazovanje

Kada govorimo o visokom obrazovanju, broj studenata upisanih na visokoškolske ustanove u Zeničko-dobojskom kantonu još uvijek ne opada u tolikoj mjeri kao što je to slučaj sa srednjoškolcima. U periodu 2014–2016. godine broj studenata opao je za 6,5 %. No, broj srednjoškolaca zasigurno je bolji pokazatelj promjena u broju mladih u ZDK pretpostavimo li da srednjoškolci upisani u neku od škola ZDK uglavnom i žive na području ovog kantona. Ista pretpostavka manje je primjenjiva na studente jer na visokoškolskim ustanovama ZDK studira i određeni broj studenata iz drugih kantona.

U školskoj 2013/14. godini na 8 visokoškolskih ustanova u Zeničko-dobojskom kantonu evidentirano je 3.917 studenata, od čega je 61 % žena, a u školskoj 2015/16. godini na 8 visokoškolskih ustanova evidentirano je 3.687 studenta s istim procentom žena (61 %). Broj žena upisanih na studije u ZDK procentualno je veći nego što je to slučaj u Kantonu Sarajevo,

gdje je udio žena u ukupnom broju studenata oko 58 %.

U školskoj 2015/16. određeni fakulteti, poput Mašinskog fakulteta, Fakulteta za metalurgiju i materijale i Pirotehničkog fakulteta, imaju nešto veći broj studenata nego što su imali u 2013/14. godini, dok Filozofski, Ekonomski, Pravni i Zdravstveni fakultet bilježe pad. Najveći pad bilježi Zdravstveni fakultet, koji ima duplo manje studenata u 2015/16. nego što je imao u 2013/14, a potom Pravni fakultet, sa skoro 31 % manjim brojem studenata u posmatranom periodu.

Trenutni podaci o broju mladih upisanih u srednje škole i visokoškolske ustanove svakako nisu prediktor budućih kretanja u broju srednjoškolaca i studenata. Relevantnije srednjoročne prognoze može dati broj djece upisane u prvi razred osnovne škole, dok je dugoročne prognoze opravdanije bazirati na stopama nataliteta.

Broj rođene djece

Od 2010. do 2015. godine broj rođene djece u Zeničko-dobojskom kantonu opao je za 15,76 %, iako 2015. bilježi blagi rast u odnosu na 2014. godinu. Broj ukupno rođene djece u proteklih pet godina varira kroz poraste i padove u periodu od 2010. godine, no u konačnici ipak ima trend opadanja. Usporedimo li i broj umrlih u ZDK, može se zaključiti da ukupan broj stanovnika, posmatrano u kontekstu prirodnog kretanja stanovništva, opada, jer je u 2015. godini za 67 osoba veći broj umrlih nego rođenih. Također, u 2015. godini zabilježen je najveći broj mrtвороđene djece u posljednjih 5 godina. Pojedine općine, poput Usore, Vareša i općine DoboЈ-Jug, imaju jako mali broj novorođenčadi te će se, sasvim sigurno, suočiti s negativnim posljedicama starenja stanovništva, odnosno vrlo je moguće da se već suočavaju s takvim posljedicama.

Tabela 5: Broj rođene djece

	Ukupno	Živorоđeni			Mrtvorоđeni
		ukupno	muški	ženski	
2010.	3.990	3.980	2.008	1.972	10
2011.	3.763	3.760	1.945	1.815	3
2012.	3.810	3.807	1.995	1.812	3
2013.	3418	3416	1.799	1.617	2
2014.	3.394	3.391	1.724	1.667	3
2015.	3458	3438	1.782	1.656	20
Po općinama u 2015.					
Breza	106	106	54	52	-
DoboЈ-Jug	51	51	23	28	-
Grad Zenica	1.253	1.246	646	600	7
Kakanj	338	336	167	167	2
Maglaj	194	192	92	100	2
Olovo	52	51	32	19	1

Tešanj	462	461	231	230	1
Usora	43	42	18	24	1
Vareš	43	42	28	14	1
Visoko	348	347	189	158	1
Zavidovići	310	308	166	142	2
Žepče	258	256	136	120	1

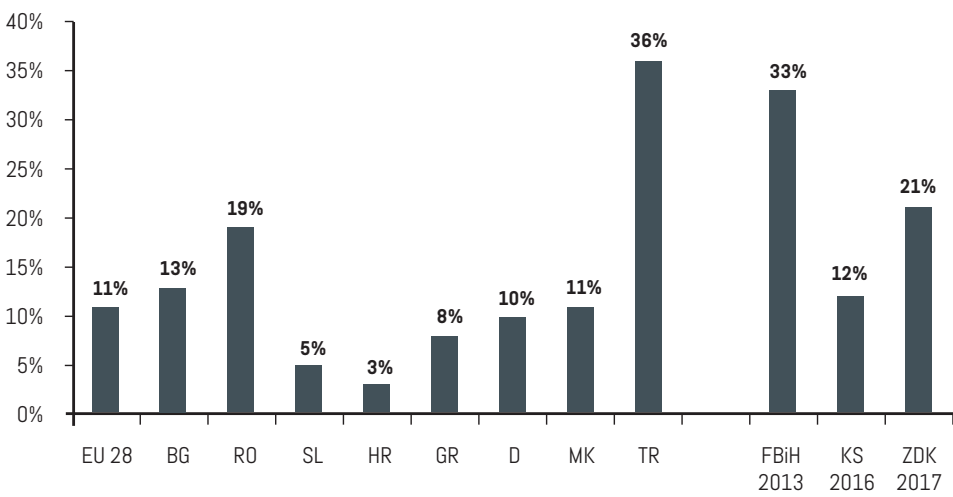
Izvor: Federalni zavod za statistiku

Veoma značajna varijabla koja se mora uzeti u obzir prilikom davanja prognoza o broju mladih u budućnosti jeste i odlazak mladih iz zemlje. Ako se nastavi sveprisutni trend odlaska mladih ljudi iz zemlje, opravdano je za pretpostaviti kako će cijela zemlja, a tako i ZDK, u dohledno vrijeme imati mnoštvo problema koji će se generirati kroz nedovoljan broj stanovnika mlađe dobi.

Prerano napuštanje obrazovanja

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao grupa mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Grafikon 2: Procent mladih koji su prerano napustili obrazovanje

Izvor: Eurostat (2016), Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih Zeničko-dobojskog kantona koji prerano napuštaju obrazovni sistem za 9 % je veći od procenta na nivou Kantona Sarajevo, te za 10 % niži od procenta pronađenog na nivou FBiH 2013. godine. Oko 21 % mladih ZDK koji prerano napuštaju obrazovanje značajno je više od prosjeka EU28 te prosjeka evidentiranog u zemljama iz okruženja, poput Hrvatske (3 %) i Slovenije (5 %).

Razlozi povezani s finansijama najčešći su uzrok zbog kojeg mladi napuštaju obrazovanje.

Kao razlozi koji su u vezi s finansijskim faktorima posmatraju se pronalazak stalnog zaposlenja i općeniti finansijski razlozi. Mladi Zeničko-dobojskog kantona su pronalazak stalnog zaposlenja i finansijske razloge navodili kao najčešće razloge za nenastavljanje školovanja, kao i mladi na nivou FBiH i na nivou Kantona Sarajevo.

Razlozi finansijskog karaktera već odavno su prepoznati kao faktor koji najsnažnije djeluje na mlade ljude kad je riječ o odluci o daljem školovanju. U istraživanju provedenom 2008. godine na području BiH finansijski razlozi uočeni su kao najčešći uzročnik preranog napuštanja obrazovanja. Isti slučaj zabilježen je i 2013. u istraživanju provedenom na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Međutim, pojava na koju bi trebalo obratiti posebnu pažnju jeste značajan porast u broju mladih koji obrazovanje ne nastavljaju jer u tome ne vide smisao. Nemogućnost pronalaska smisla u obrazovanju, kao značajan faktor napuštanja obrazovnog sistema, raste kroz godine u istraživanjima na svim nivoima (lokalni, kantonalni, entitetski).

Primjetne su i razlike temeljene na spolu i tipu naselja. Mladi iz vangradskih sredina češće navode razlog „zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće“ (74 %) nego mladi iz gradskih sredina (2,1 %). Ovaj razlog je također češće prisutan kod muških ispitanika. Žene češće navode razlog „zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)“. Pronalazak zaposlenja najviše je zastupljen kod mladih iz gradskih sredina, a nemogućnost pronalaska smisla u obrazovanju je razlog za čak 39 % muškaraca. Napomena: napuštanje obrazovanja u ovom kontekstu odnosi se na napuštanje bilo kojeg upisanog, a potom napuštenog nivoa obrazovanja, a ne samo na pojavu preranog napuštanja obrazovanja.

Tabela 6: Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Razlozi	ZDK 2017.	Kanton Sarajevo 2016.	FBiH 2013.
Zbog finansijskih razloga	32 %	30 %	34 %
Nisam vidio/vidjela u tome neki smisao	28 %	33 %	25 %
Pronašao/la sam stalno zaposlenje	30 %	33 %	27 %
Zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće	5 %	1 %	7 %
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	5 %	3 %	5 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Stipendiranje mladih

Iako mladi napuštaju obrazovni sistem najčešće zbog razloga finansijske prirode, 81 % mladih Zeničko-dobojskog kantona nema stipendiju.

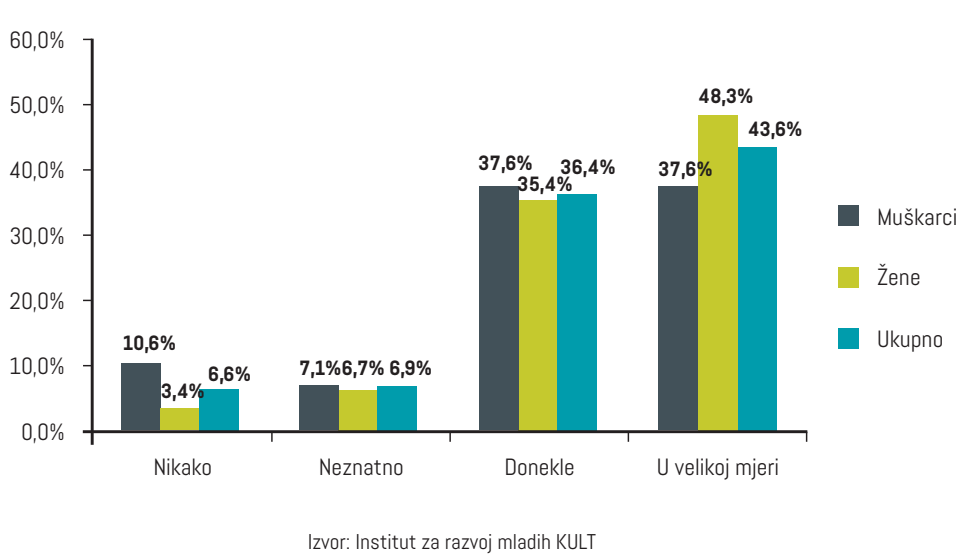
Od oko 17 % mladih koji primaju stipendiju, 9,5 % je onih koji stipendiju dobijaju od lokalnog nivoa vlasti, dakle od općine, 4 %

od kantona, a oko 3,5 % stipendiju prima iz nekog drugog izvora (firma ili nešto drugo). Mjesečni iznosi stipendija najčešće su oko 100 KM.

Obrazovanje i zapošljavanje

I pored mnogobrojnih negativnih procjena obrazovnog sistema, mladi Zeničko-dobojskog kantona vjeruju kako će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu u obrazovnom procesu u velikoj mjeri pomoći u daljem obrazovanju (43,6 %). Dodamo li tome 36,4 % mladih koji smatraju da će im trenutno obrazovanje donekle pomoći u procesu daljeg obrazovanja, dolazimo do zaključka da 80 % mladih ima pozitivno mišljenje o obrazovanju u koje su uključeni u kontekstu toga koliko će im ono pomoći da se i dalje obrazuju. Oko 6,6 % mladih smatra da im trenutno obrazovanje neće nikako pomoći u daljem obrazovanju, a 6,9 % mladih smatra da će im neznatno pomoći. Primjetne su i razlike bazirane na spolu – žene imaju pozitivnije procjene nego muškarci. Također, mladi iz vangradskih sredina daju nešto negativnije procjene.

Grafikon 3: Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu daljeg obrazovanja

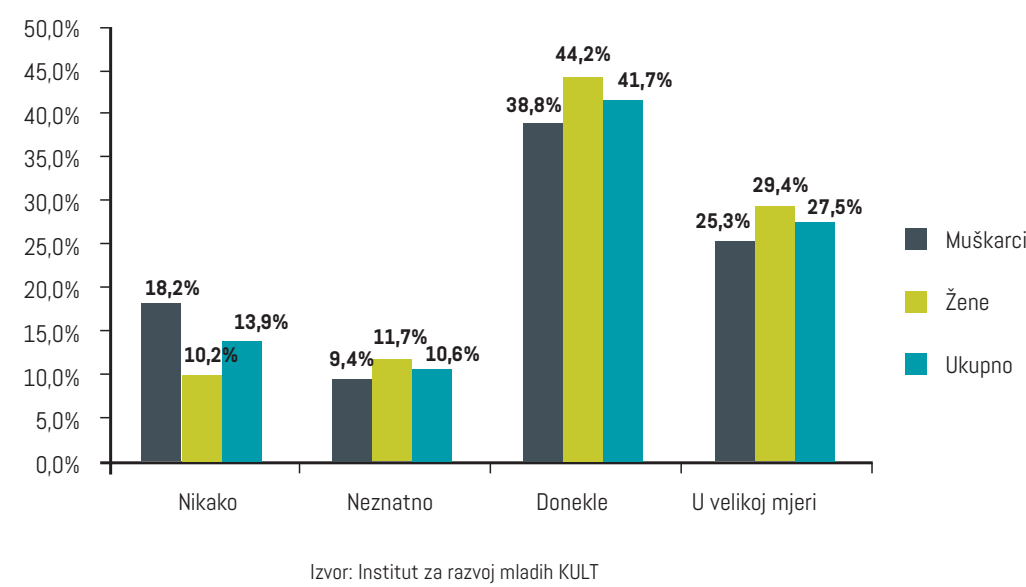

Procjene su manje pozitivne kad je riječ o procjeni korisnosti obrazovanja u svrsi zapošljavanja u struci jer su mladi nešto manje uvjereni da će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu pomoći da se zaposle u struci.

Sva posmatrana istraživanja o mladima u BiH pokazuju dosljednost u mišljenju mladih da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu neće pomoći da se zaposle u struci. Mišljenje mladih ZDK dosta je slično onome koje imaju mladi na nivou FBiH i Kantona Sarajevo, gdje 30 % mladih smatra da će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu u velikoj mjeri pomoći da se zaposle u struci. U ZDK takvo mišljenje ima 27,5 % mladih, s oko 4 % više žena s izraženim pozitivnim mišljenjem.

Da će im obrazovanje donekle pomoći smatra oko 42 % mladih ZDK, što je nešto pozitivniji rezultat od onog na nivou Kantona Sarajevo, gdje 36 % mladih ima isto mišljenje, te nešto negativniji rezultat od prosjeka FBiH, koji je oko 46 %. Onih koji smatraju da im obrazovanje neće nikako pomoći da se zaposle u struci ili da će tek neznatno pomoći je oko 25 %. Na nivou Kantona Sarajevo takav odgovor ima 31 %, a na nivou FBiH istih odgovora je oko 20 %.

Grafikon 4: Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci

Mišljenje mladih o kvalitetu nastave

Kao najveći problem formalnog obrazovanja mladi navode nedostatak praktične nastave. Nezadovoljstvo mladih mogućnostima za učešće u praktičnoj nastavi prisutno je još od 2009. godine jednakim intenzitetom, a navodi se i kao najveći problem obrazovnog sistema i kod istraživanja na nivou FBiH iz 2013. godine i kod istraživanja u Kantonu Sarajevo. Osim toga, mladi su i dalje nezadovoljni preopširnim nastavnim planovima i programima. Za razliku od mladih u Kantonu Sarajevo, mladi Zeničko-dobojskog kantona kao treći problem po značaju navode nedostatak stipendiranja, a ne odnos nastavnika prema učeniku.

Tabela 7: Najveći problemi formalnog obrazovanja

Šta je najneophodnije izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno ZDK	Ukupno KS
Manjak prakse / praktičnog pristupa u nastavi	32 %	23 %	23 %	27 %
Preopširni nastavni planovi	14 %	15 %	15 %	23 %
Odnos nastavnika prema učeniku / studentu	3 %	4 %	3 %	12 %
Nedostatak stipendiranja posebno u visokom obrazovanju	9 %	9 %	9 %	8 %
Praksa naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji	8 %	4 %	6 %	8 %
Nestručnost nastavnika i profesora	8 %	8 %	8 %	8 %
Manjak dijaloga u učionici	1 %	2 %	2 %	6 %
Neadekvatna tehnička opremljenost	7 %	4 %	5 %	3 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pored nedostatka praktične nastave i preopširnih nastavnih planova, koje mladi smatraju najvećim problemima formalnog obrazovanja, značajan je i broj onih koji smatraju da je jedan od problema i nestručnost nastavnika.

Učešće u neformalnom obrazovanju

Obrazovanje se dijeli na formalno obrazovanje (ono koje se stječe u školama) i neformalno obrazovanje, koje se stječe izvan škole i formalnih obrazovnih institucija, odnosno izvan formalnog školskog sistema.

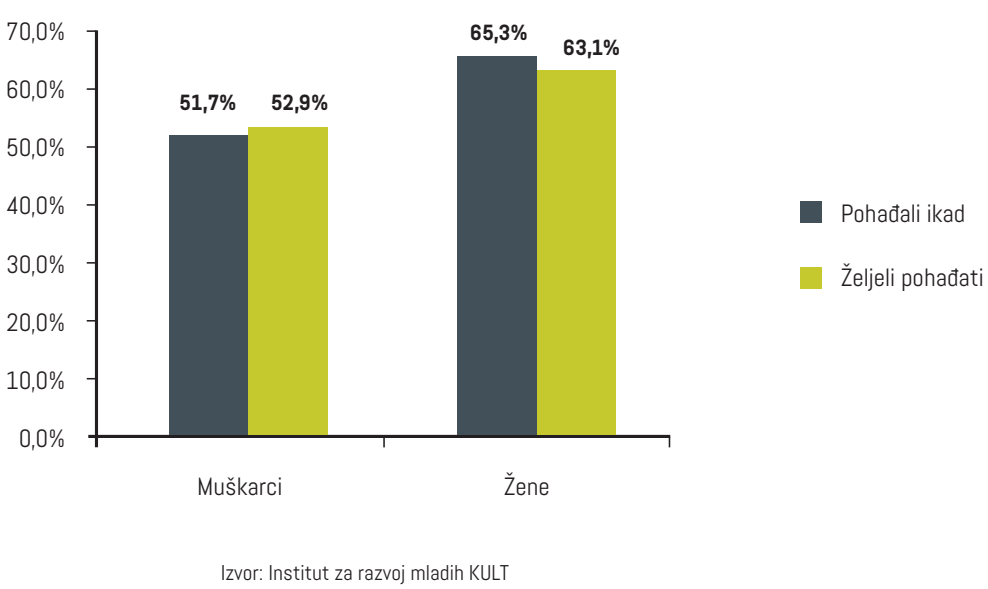
Veliki broj mladih koji pohađaju neformalno obrazovanje potvrđuje tvrdnju da neformalno obrazovanje mladima pruža prilike za stjecanje znanja i vještina koje ne mogu dobiti u okviru formalnog obrazovanja.

Kada govorimo o učešću mladih u neformalnom obrazovanju, s pravom možemo zaključiti kako neformalno obrazovanje nadoknađuje određene propuste formalnog obrazovanja. Mišljenje mladih o neformalnom obrazovanju je pozitivno, i to je podatak koji je konstantan u svim provedenim istraživanjima o položaju i potrebama mladih.

Udio mladih ZDK koji su pohađali neki od programa obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja je 59 %, što je za oko 10 % više u poređenju s Kantonom Sarajevo, uz značajnu razliku baziranu na spolu (oko 65 % žena i oko 52 % muškaraca). Mladi ZDK najčešće pohađaju kurseve stranih jezika, prvenstveno engleskog i njemačkog, te kurseve iz različitih oblasti informatike.

Iako su nevladine i druge organizacije organizirale mnoštvo programa iz domena neformalnog obrazovanja o različitim temama, mladi i dalje, u značajnom procentu, izjavljuju kako bi željeli u skorijoj budućnosti pohađati neki trening ili kurs. Takav stav ima 63 % žena i 53 % muškaraca.

Grafikon 5: Razlike temeljene na spolu kad je riječ o učešću u neformalnom obrazovanju

Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih

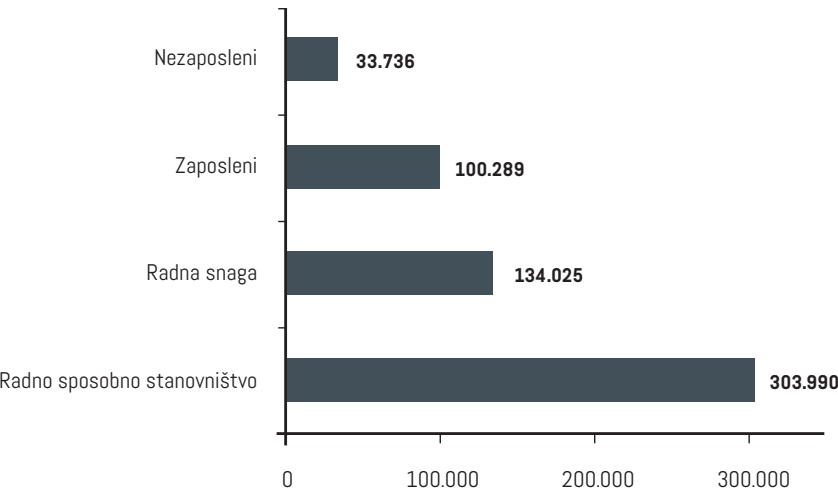
RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe se ne ubraja stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroe za zapošljavanje, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (MOR), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne tretira obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih, i ta se pojava često naziva „skrivena nezaposlenost“. Ako bi se redefinirali kriteriji nezaposlenosti, ova grupa bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u sivoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja. Kad govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod mladih jer u zvaničnim statistikama dobna skupina mladih najčešće nije posebno evidentirana te su mladi uvršteni u ukupne brojke s drugim dobnim skupinama. Prema podacima posljednjeg popisa stanovništva, ZDK je 2013. godine imao strukturu radne snage kako je prikazano na Grafikonu 6.

Grafikon 6: Radno sposobno stanovništvo, radna snaga, zaposleni i nezaposleni

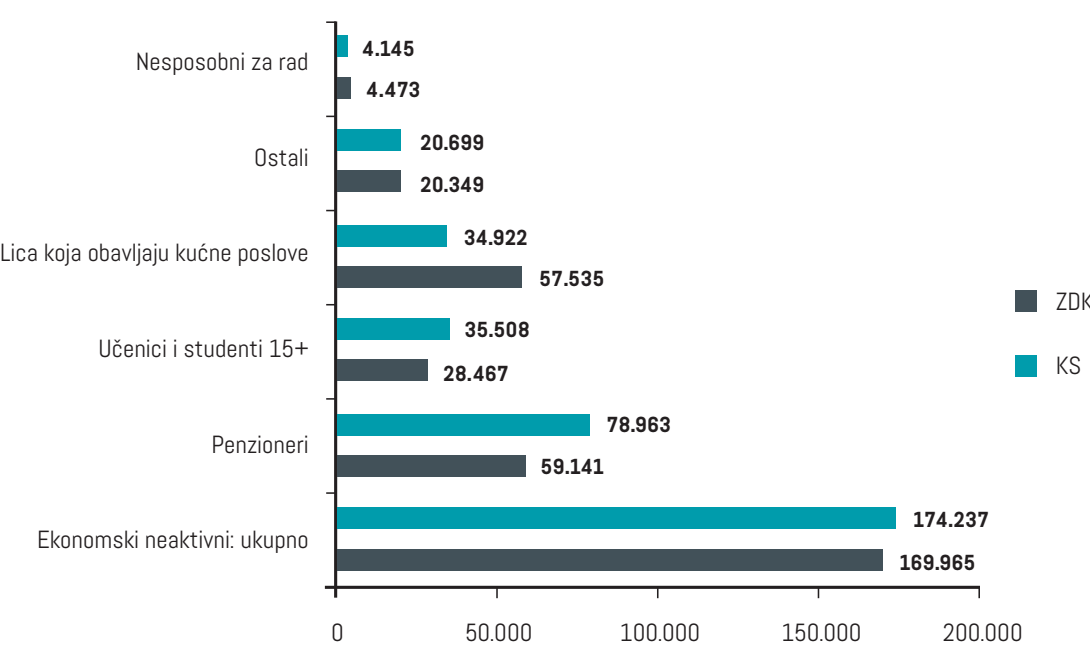
Izvor: Federalni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2013. g.)

Stope nezaposlenosti

Stopa nezaposlenosti u pravilu se iskazuje kao udio **nezaposlenih u radnoj snazi**, te bi u tom kontekstu stopa nezaposlenosti stanovništva Zeničko-dobojskog kantona, a prema rezultatima popisa iz 2013. godine, iznosila 25,17 %. Za Kanton Sarajevo u istom periodu stopa nezaposlenosti iznosila je 21,68 %. Od ukupnog broja nezaposlenih osoba 16453 ih je bez radnog iskustva, a 17.283 osoba je radilo ranije, a sada je nezaposleno.

Međutim, nije poznato kakav je radni status jednog dijela stanovništva koje se vodi kao „ostali“ u kategoriji ekonomski neaktivnog stanovništva, a **riječ je o broju od 20.349 osoba**.

Grafikon 7: Ekonomski neaktivno stanovništvo ZDK u poređenju s KS

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2013. g.)

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, prosječan broj zaposlenih i nezaposlenih građana ZDK u 2015. godini iznosio je kako je prikazano u Tabeli 8.

Polovina, tačnije šest općina ZDK, ima više nezaposlenih nego zaposlenih građana, dok je u drugih šest općina obratno. Ukupno je na području ZDK za 1.300 osoba veći broj zaposlenih nego nezaposlenih.

Omjer zaposlenih i nezaposlenih stanovnika najpovoljniji je u općini Tešanj, gdje je za 3.063 veći broj zaposlenih nego nezaposlenih. U Zenici je za 1.502 veći broj zaposlenih nego nezaposlenih, u Brezi za 946, dok je u Visokom za 736 osoba više zaposlenih.

Suprotno prethodno navedenim podacima, u Zavidovićima je 3.646 više nezaposlenih nego zaposlenih građana, potom u Maglaju 1.005 više nezaposlenih te u Usori 195 više nezaposlenih nego zaposlenih.

Kada govorimo o broju zaposlenih, najveći broj zaposlenih imaju Grad Zenica (24.338) i Tešanj (10.654).

Tabela 8: Zaposleni, nezaposleni i plaće u ZDK po općinama i spolu (prosjek 2015)

	Broj zaposlenih		Broj nezaposlenih		Netoplaća u KM	Brutoplaća u KM
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene		
ZDK	71.079	27.152	69.779	35443	718	1.088
Breza	2.918	684	1.972	1.222	836	1.270
Doboj-Jug	1.000	309	996	491	561	842
Kakanj	6.729	1.904	7.003	3467	977	1488
Maglaj	4.026	1.821	5.031	2.682	639	960
Olovo	1.916	852	1.941	944	592	887
Tešanj	10.654	4443	7.591	3420	559	840
Usora	759	273	954	476	732	1.112
Vareš	1.275	423	1.334	675	690	1.042
Visoko	8438	3485	7.702	3.949	547	821
Zavidovići	3.768	1.515	7414	3468	633	954
Grad Zenica	24.338	9.182	22.836	12.220	837	1.277
Žepče	5.258	2.261	5.005	2429	534	786

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Ipak, iz svih navedenih podataka nije moguće zaključiti koliko iznosi stopa nezaposlenosti mladih Zeničko-dobojskog kantona. No, u pravilu, stope nezaposlenosti mladih uvijek su značajno veće nego stope nezaposlenosti odraslih.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, stopa nezaposlenosti mladih (15–24) u BiH za 2016. godinu iznosila je 5445 %, dok je stopa nezaposlenosti odraslih iznosila 22,34 %. Omjer stope nezaposlenosti mladih naspram stope nezaposlenosti odraslih (25+) veći je od dva, što u suštini znači da na svaku nezaposlenu odraslu osobu dolaze više od dvije nezaposlene mlade osobe. Prema podacima Agencije za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2016), stopa nezaposlenosti u FBiH za 2016. godinu iznosila je 25,6 % (254 % na nivou BiH).

Također, podaci o broju zaposlenih značajno variraju i u mjerenjima zvaničnih agencija čak i kada je riječ o podacima prikupljenim od iste institucije i u istom vremenskom periodu. Tako, naprimjer, u podacima o plaćama stanovništva ZDK iz marta 2015. godine stoji da je broj ukupno zaposlenih u ZDK 71.079 (Tabela 8), dok u podacima o ukupno zaposlenom stanovništvu po kantonima za ZDK za isti period stoji da je ukupno zaposlenih 62.963 (Tabela 9). Popis stanovništva iz 2013. godine evidentirao je 100.289 zaposlenih stanovnika u ZDK, gdje razliku u broju zaposlenih u odnosu na 2015. godinu možemo objasniti vremenskim razmakom od 2 godine te drugačijom metodologijom prikupljanja podataka.

Uzmemo li u obzir podatke o stopi nezaposlenosti stanovništva u BiH te sve navedene informacije o načinima mjerenja stope nezaposlenosti, sa sigurnošću se može tvrditi da stopa nezaposlenosti mladih Zeničko-

dobojskog kantona iznosi preko 50 %.

Bez obzira na navedenu nepreciznost u iskazivanju stope nezaposlenosti stanovništva i mladih, ona je zasigurno mnogo veća od stope nezaposlenosti koju imaju razvijena društva. Stopa nezaposlenosti mladih 2015. godine na nivou EU-28 je 20,3 %. Nezaposlenost je uzročnik gotovo svih negativnih pojava u životu pojedinca, ali i društva u cjelini. Zbog nezaposlenosti mladi se teško odlučuju na osnivanje porodice, što se odražava na natalitet, primorani su živjeti u zajedničkim domaćinstvima, najčešće s roditeljima, što ograničava mogućnosti za osamostaljenjem i preuzimanjem pune odgovornosti za vlastiti život. Negativne posljedice dugoročne nezaposlenosti na mentalno zdravlje su nemjerljive. U svom najgorem obliku, nezaposlenost uzrokuje i siromaštvo, sa svim poteškoćama koje ono nosi.

Zaposleni mladi

Svaka peta zaposlena osoba u Zeničko-dobojskom kantonu mlađa je od 30 godina. Učešće mladih (19–29) u ukupno zaposlenom stanovništvu ZDK je oko 20 %.

Među zaposlenim stanovnicima Zeničko-dobojskog kantona tek svaka peta osoba pripada kategoriji mladih. Pojednostavljeno, to znači da od ukupno 62.963 zaposlene osobe samo 12.304 su mladi.

Tabela 9: Udio mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu po kantonima (mart 2015)

		Ukupno zaposleni	% žena	Od toga mladi	% mladih u ukupno zaposlenim	% žena
Federacija BiH	Svega	390.047		64.569	17 %	
	Žene	158.768	41 %	27.050	17 %	42 %
Unsko-sanski kanton	Svega	26.590		4.143	16 %	
	Žene	11.369	43 %	1.786	16 %	43 %
Posavski kanton	Svega	5.143		1.001	19 %	
	Žene	2.133	41 %	420	20 %	42 %
Tuzlanski kanton	Svega	73.360		10.847	15 %	
	Žene	25.838	35 %	3.640	14 %	34 %
Zeničko-dobojski kanton	Svega	62.963		12.304	20 %	
	Žene	23.798	38 %	5.201	22 %	42 %
Bosanskopodrinjski kanton	Svega	5.894		1.374	23 %	
	Žene	2.606	44 %	544	21 %	40 %
Srednjobosanski kanton	Svega	35.346		6.937	20 %	
	Žene	14.668	41 %	3.181	22 %	46 %

Hercegovačko-neretvanski kanton	Svega	43444		7403	17 %	
	Žene	18.826	43 %	3.364	18 %	45 %
Zapadnohercegovački kanton	Svega	15.387		4.230	27 %	
	Žene	6.274	41 %	1.979	32 %	47 %
Kanton Sarajevo	Svega	113483		15.274	13 %	
	Žene	49.905	44 %	6471	13 %	42 %
Kanton 10	Svega	8437		1.056	13 %	
	Žene	3.351	40 %	464	14 %	44 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Razlike bazirane na spolu su značajne, u ukupno zaposlenom stanovništvu imamo za oko 24 % više zaposlenih muškaraca nego žena, dok je kod mladih omjer povoljniji – za 15 % je više zaposlenih mladih muškaraca u odnosu na žene. Općenito, žene su u lošijem položaju na tržištu rada, bilo da se radi o ukupnoj populaciji žena ili o mladim ženama.

Tabela 10: Zaposleni mladi po općinama ZDK (mart 2015)

		Ukupno zaposleni	% žena	Od toga mladi	% mladih u ukupno zaposlenim	% žena
ZDK	Svega	62.963		12.304	20 %	
	Žene	23.798	38 %	5.201	22 %	42 %
Breza	Svega	2.637		588	22 %	
	Žene	556	21 %	73	13 %	12 %
Doboj-Jug	Svega	836		182	22 %	
	Žene	276	33 %	53	19 %	29 %
Kakanj	Svega	6.037		649	11 %	
	Žene	1.613	27 %	173	11 %	27 %
Maglaj	Svega	3477		890	26 %	
	Žene	1.628	47 %	526	32 %	59 %
Olovo	Svega	1.708		347	20 %	
	Žene	744	44 %	234	31 %	67 %
Tešanj	Svega	9.213		2.593	28 %	
	Žene	3.913	42 %	1.209	31 %	47 %
Usora	Svega	627		166	26 %	
	Žene	236	38 %	67	28 %	40 %

Vareš	Svega	1.123		141	13 %	
	Žene	366	33 %	29	8 %	21 %
Visoko	Svega	7.359		1.737	24 %	
	Žene	3.109	42 %	701	23 %	40 %
Zavidovići	Svega	3.213		596	19 %	
	Žene	1.269	39 %	328	26 %	55 %
Grad Zenica	Svega	22.147		3.062	14 %	
	Žene	8.092	37 %	1.158	14 %	38 %
Žepče	Svega	4.586		1.353	30 %	
	Žene	1.996	44 %	650	33 %	48 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Prikazano po pojedinim općinama ZDK, udio mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu je najmanji u općinama Kakanj (11 %) i Vareš (13 %) te Gradu Zenica (14 %), iako je u Zenici zaposlen najveći broj mladih (3.062). Najveći udio mladih u ukupno zaposlenom stanovništvu imaju općine Žepče (30 %) i Tešanj (28 %).

Razlike po spolu su dosta velike, najmanji udio zaposlenih mladih žena je u općinama Breza, Vareš i Kakanj, a najveći u općinama Olovo, Maglaj i Zavidovići.

Zaposleni mladi uglavnom rade u djelatnostima u kojima su prihodi niži, te su i znatno manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj s odraslima.

Najveći broj mladih ljudi u ZDK zaposlen je u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine naveliko i namalo / popravak motornih vozila i motocikala.

Procentualno, u odnosu na ukupno zaposlene u određenoj djelatnosti, najviše mladih zaposleno je u djelatnostima umjetnost, zabava i rekreacija; administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti te prerađivačkoj industriji.

Dosta niska procentualna zastupljenost mladih je u djelatnostima poslovanja s nekretninama, hotelijerstvu i ugostiteljstvu, javnoj upravi, te djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom.

Brutoplaća u djelatnosti koja procentualno upošljava najviše mladih (umjetnost, zabava i rekreacija) iznosi 971 KM, u administrativnim djelatnostima je brutoplaća 1.077 KM, dok u djelatnosti s najvećom brutoplaćom, u iznosu od 2.215 KM (proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija), udio mladih iznosi 5,22 %.

Pod djelatnošću umjetnost, zabava i rekreacija registrirani su sljedeći poslovi: kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti (izvođačka umjetnost, pomoćne djelatnosti u izvođačkoj umjetnosti, umjetničko stvaralaštvo, rad umjetničkih objekata); biblioteke, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti (djelatnosti biblioteka i arhiva, djelatnosti muzeja, rad historijskih mjesta i građevina te sličnih znamenitosti za posjetitelje, djelatnosti botaničkih i zooloških vrtova i prirodnih rezervata); djelatnosti kockanja i klađenja; sportske, zabavne i rekreacijske djelatnosti (rad sportskih objekata, djelatnosti sportskih klubova, fitnes

centri, ostale sportske djelatnosti, djelatnosti zabavnih i tematskih parkova i ostale zabavne i rekreacijske djelatnosti).⁵

Tabela 11: Zaposleni u ZDK prema vrsti djelatnosti (mart 2015)

Djelatnost	Ukupan broj zaposlenih	Brutoplaća u KM	Od toga mladih	% mladih u ukupno zaposlenim
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1.666	2.215	87	5,22 %
Informacije i komunikacije	764	1.860	107	14,01 %
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	880	1.672	102	11,59 %
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	4410	1.644	272	6,17 %
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	4.285	1.557	399	9,31 %
Vađenje ruda i kamena	4.763	1.527	670	14,07 %
Poslovanje nekretninama	145	1.227	5	3,45 %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	1.572	1.194	98	6,23 %
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom; sanacija okoliša	1.194	1.134	125	10,47 %
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	704	1.077	229	32,53 %
Prijevoz i skladištenje	3.720	1.060	409	10,99 %
Ostale uslužne djelatnosti	606	1.060	11	1,82 %
Obrazovanje	6.660	1.052	714	10,72 %
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.372	1.023	190	13,85 %
Umjetnost, zabava i rekreacija	366	971	127	34,70 %
Prerađivačka industrija	22411	809	6.096	27,20 %
Trgovina naveliko i namalo; popravak motornih vozila i motocikala	9.628	754	2.043	21,22 %
Građevinarstvo	3.150	683	491	15,59 %
Pružanje smještaja, priprema i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	2.783	651	129	4,64 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku

5 „Službeni glasnik BiH“, br. 47/10, Klasifikacija djelatnosti BiH, 2010.

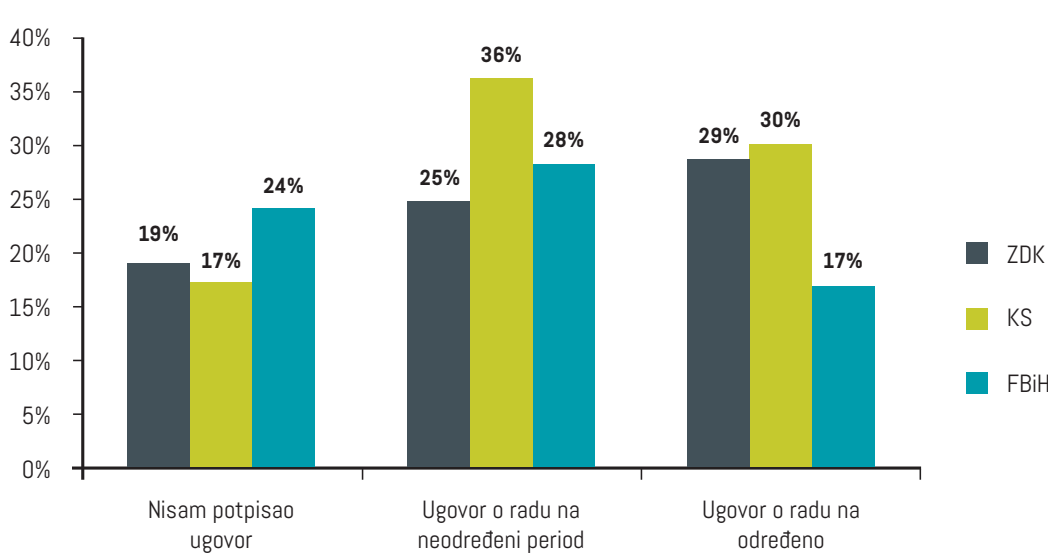
Neformalno tržište rada

Broj mladih koji rade u okviru neformalnog tržišta rada u ZDK manji je od onog otkrivenog u istraživanju na nivou FBiH 2013. godine, kad 24 % zaposlenih mladih nije imalo potpisan ugovor s poslodavcem koji bi regulirao njihovo zaposlenje. Najviše je onih koji imaju ugovor na određeno vrijeme.

Iako se uočavaju promjene nabolje kad je riječ o uključenosti mladih u neformalno tržište rada, ne smije se zanemariti podatak da 19 % mladih ZDK i dalje radi „nacрно“.

Oko 16 % mladih ZDK ima neke druge vrste ugovora, poput ugovora o probnom radu, autorskih ugovora, ugovora sa studentskim servisom, pripravničkih ugovora i slično, a oko 12 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o tome na koji način je uređen njihov radni odnos.

Grafikon 8: Zaposleni mladi prema vrsti ugovora koji imaju s poslodavcem

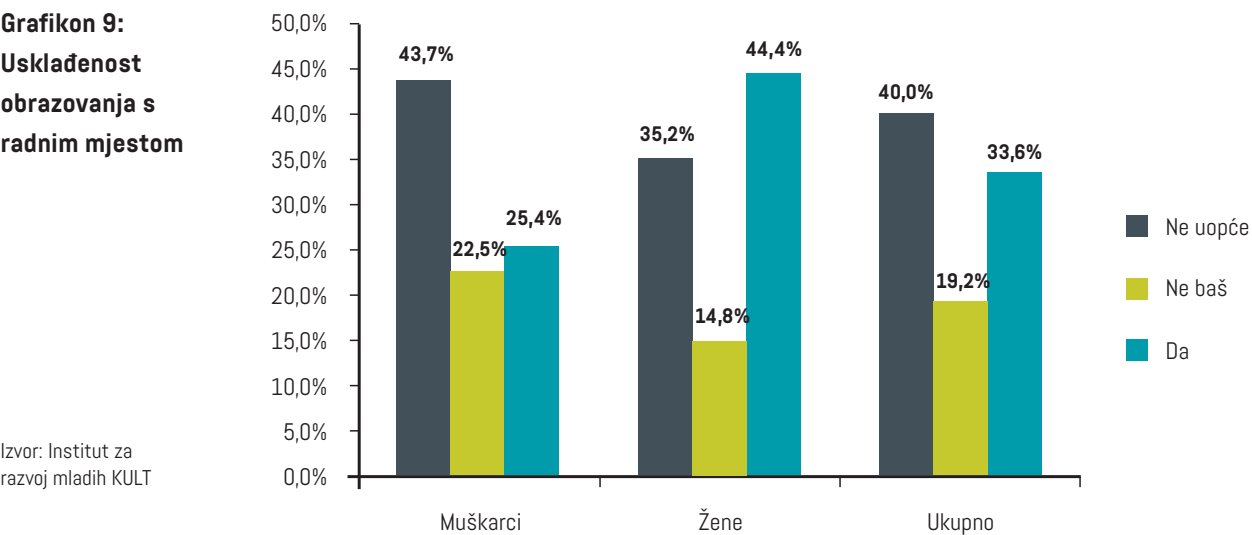
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Usklađenost obrazovanja s radnim mjestom

Oko 40 % mladih Zeničko-dobojskog kantona nikako ne radi poslove za koje se školovalo. Dodamo li tome i 19 % mladih čija radna mjesta „nisu baš“ u skladu s njihovim obrazovanjem, možemo zaključiti da se više od polovine mladih ZDK nije školovalo za poslove na kojima radi.

Procent mladih ZDK koji smatraju kako ne rade posao za koji su se školovali značajno je veći od rezultata na nivou FBiH 2013. godine, kad je 29 % mladih izjavilo kako ne radi poslove za koje se obrazovalo, te je za 3 % veći od prosjeka Kantona Sarajevo. Uzmemo li u obzir mlade koji nikako ne rade posao za koji su se školovali i mlade čija radna mjesta „nisu baš“ usklađena s obrazovanjem koje su stekli, dolazimo do procenta od 59,2 % mladih koji rade poslove za koje se nisu obrazovali, što je posebno izraženo kod muškaraca.

Grafikon 9:
Usklađenost
obrazovanja s
radnim mjestom

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

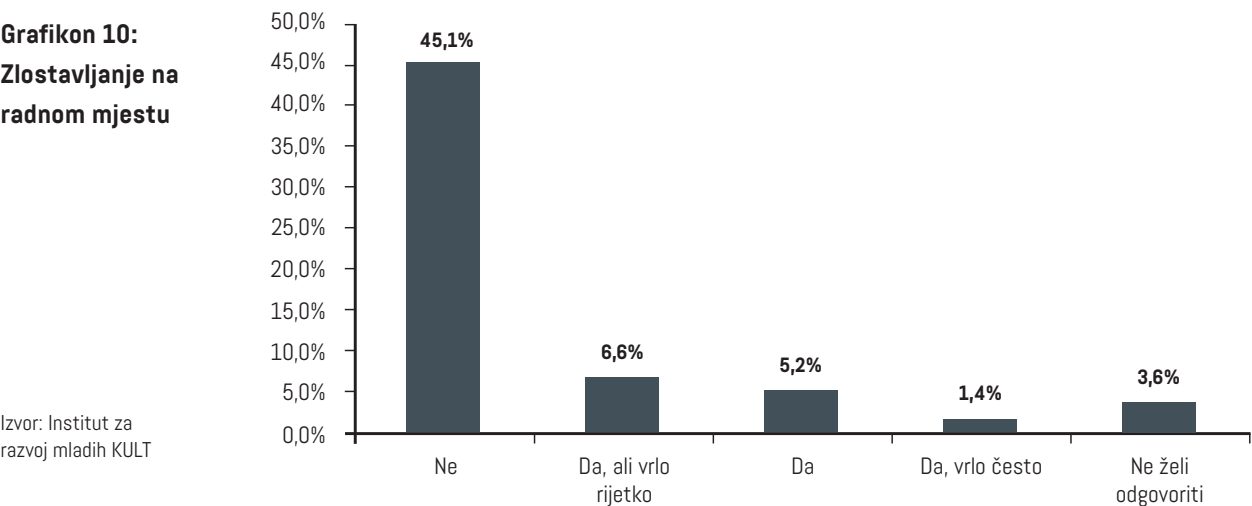
U prosjeku, oko 2 % mladih ne može ocijeniti radi li posao za koji se školovalo, a oko 5 % ih ne želi odgovoriti na ovo pitanje.

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Oko 13 % mladih ZDK je kroz radno iskustvo bilo svjedok/inja nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.⁶

Od toga, 6,6 % mladih zlostavljanju je svjedočilo rijetko, 14 % vrlo često, a 5,2 % je odabralo samo odgovor „da“, bez naglašavanja je li bila riječ o učestalim ili rijetkim slučajevima zlostavljanja. Oko 3,6 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o iskustvima u vezi sa zlostavljanjem na radnom mjestu.

Grafikon 10:
Zlostavljanje na
radnom mjestu

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

6 Oko 38 % mladih nije odgovaralo na ovo pitanje jer nikada nije bilo zaposleno.

Udio mladih ZDK koji su svjedočili nekom obliku zlostavljanja na radnom mjestu jednak je brojki do koje je došlo istraživanje u FBiH 2013. godine, gdje je također 13 % mladih izjavilo kako je bilo svjedok/inja zlostavljanja na radnom mjestu. U Katonu Sarajevo taj udio je znatno veći, jer je 24 % mladih izjavilo kako je svjedočilo slučajevima zlostavljanja na radnom mjestu. Razlike bazirane na spolu nisu značajne, zlostavljanju povezanom s radnim odnosima podjednako svjedoče muškarci i žene. Oko 14 % mladih iz ZDK ima poteškoće u naplati naknade za svoj rad, jer navodi kako na svom poslu plaću ne prima nikako ili ne prima redovnu plaću. Značajno je veći udio žena koje plaću ne primaju nikako, dok je više muškaraca koji plaću ne primaju redovno. Također, visok je procent mladih koji ne žele odgovoriti na pitanje o redovnosti primanja plaće.

Tabela 12: Redovnost plaće

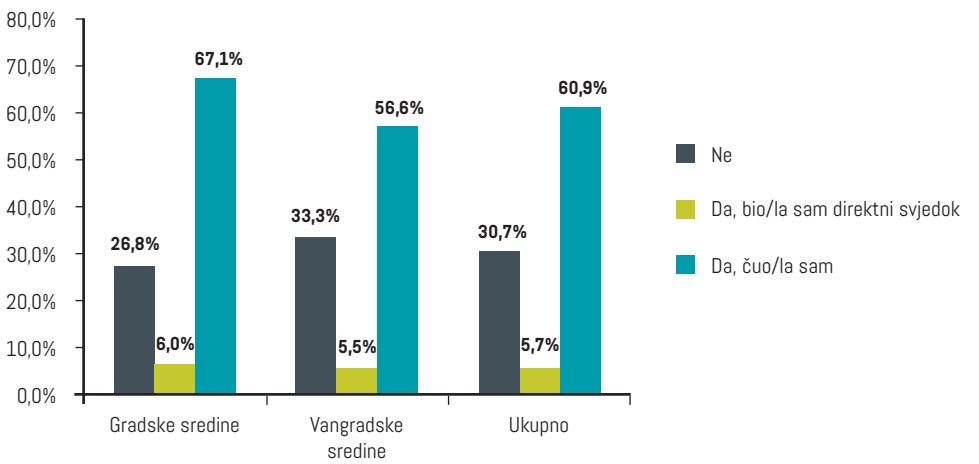
Primate li redovno svoju plaću?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne	9,3 %	4,2 %	2,9 %	10,9 %	64 %
Da, ali ne redovno	5,6 %	9,9 %	12,9 %	1,8 %	8,0 %
Da, redovno	75,9 %	73,2 %	74,3 %	74,5 %	744 %
Ne želim odgovoriti	9,3 %	12,7 %	10,0 %	12,7 %	11,2 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Kad je riječ o kupovini radnih mjesta, oko 6 % mladih ZDK izjavljuje kako je bilo direktni/a svjedok/inja u takvim slučajevima, a oko 61 % mladih navodi kako je čulo za takvu praksu, što je za oko 10 % izraženije u gradskim sredinama u odnosu na vangradske sredine. Rezultati su skoro isti kao i u Kantonu Sarajevo, nema značajnijih razlika kada je riječ o percepciji podmićivanja u svrhu zapošljavanja.

Grafikon 11: Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja

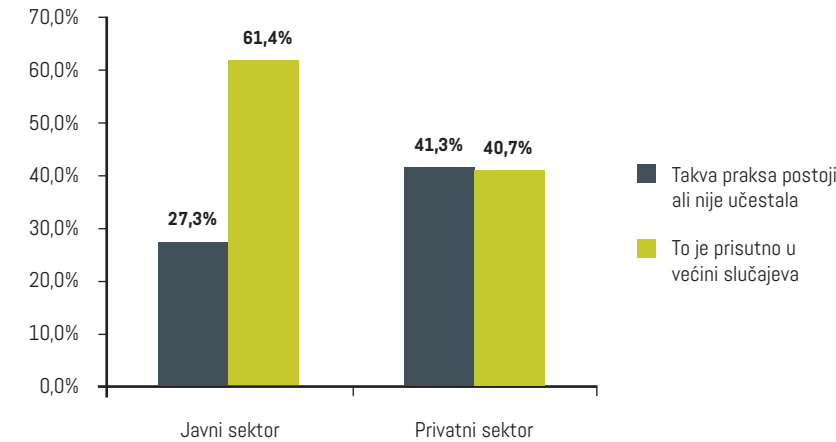

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Samo 6 % mladih smatra da prilikom zapošljavanja u javnom sektoru ne postoji praksa podmićivanja kako bi se dobio posao, a 11,5 % je onih koji smatraju da takva praksa ne postoji u privatnom sektoru. U prosjeku, 5,8 % mladih nije željelo odgovoriti na ovo pitanje.

Oko 61 % mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao učestala pojava u javnom sektoru, a 41 % smatra kako je tako i u privatnom sektoru. Da praksa podmićivanja postoji ali nije učestala smatra 27 % mladih kad je o javnom sektoru riječ i oko 41 % mladih kad se govori o privatnom sektoru.

Grafikon 12:
Percepcija podmićivanja
kako bi se dobio posao
u javnom ili privatnom
sektoru

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

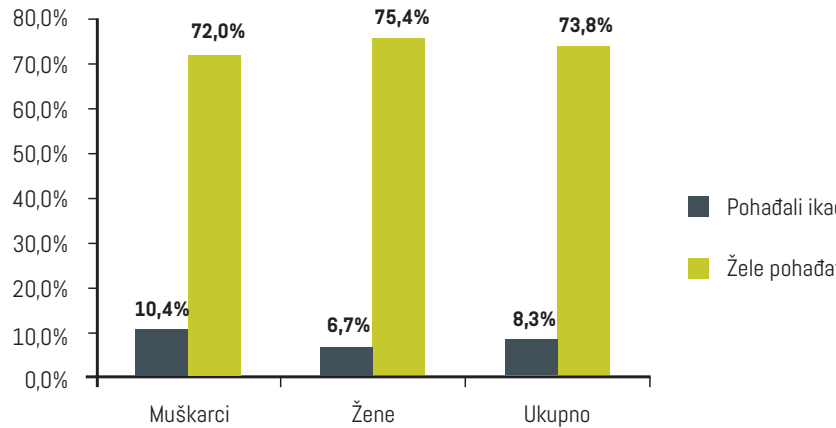
Preduzetništvo mladih

Tek 8 % mladih ZDK imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru namijenjenom mladima. Mnogo je više onih koji bi željeli pohađati takve seminare, čak 73,8 %.

Procent mladih ZDK koji su imali priliku pohađati poslovni seminar za mlade je 8 %, i za 13,6 % je niži od procenta mladih Kantona Sarajevo koji su imali priliku pohađati poslovni seminar za mlade. Od navedenih 8 % mladih koji su pohađali poslovni seminar ili trening, 81 % ih navodi kako im je seminar bio vrlo koristan ili koristan.

Nesrazmjernost između broja mladih koji su učestvovali u poslovnom seminaru ili treningu za mlade i broja mladih koji bi željeli učestvovati u takvom seminaru je velika. Oko 8 % mladih je nekada pohađalo određeni poslovni seminar, dok je onih koji smatraju da bi im takav seminar koristio i koji bi ga željeli pohađati gotovo 74 %.

Grafikon 13: Mladi koji
su pohađali i mladi koji
bi željeli pohađati
poslovni seminar za mlade

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mišljenje mladih o vlastitom biznisu

Više od polovine mladih rado bi pokrenulo vlastiti biznis. Većini njih u tome je potrebna podrška od samog početka.

Tabela 13: Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, ni u kom slučaju	8,2 %	8,2 %	10,0 %	6,7 %	8,2 %
Ne, jer nemam osnovne uvjete	15,8 %	12,3 %	10,6 %	16,4 %	13,7 %
Da, ali mi je potrebna podrška od samog početka	53,4 %	58,4 %	55,3 %	57,4 %	56,4 %
Da, jer imam osnovne uvjete za to	11,0 %	12,3 %	14,7 %	9,2 %	11,8 %
Ne znam	10,3 %	7,3 %	8,2 %	8,7 %	8,5 %
Ne želim odgovoriti	1,4 %	1,4 %	1,2 %	1,5 %	1,4 %

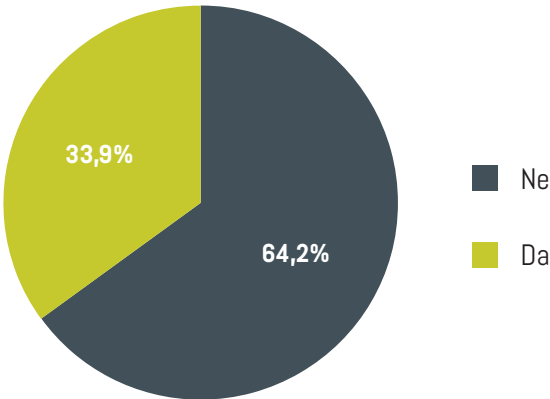
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 55 % muškaraca i 57 % žena rado bi pokrenulo vlastiti biznis, ali je većini u tome potrebna podrška od samog početka. Želja za pokretanjem vlastitog biznisa nešto je izraženija kod mladih iz vangradskih sredina, a razlike bazirane na spolu značajne su zbog toga što su muškarci češće u prilici da već imaju osnovne preduvjete za pokretanje vlastitog biznisa nego što je to slučaj kod žena. Oko 14 % mladih ne bi pokrenulo vlastiti biznis, ali zbog toga što nema osnovne uvjete za to. Mladih koji ni u kom slučaju ne bi pokrenuli vlastiti biznis je oko 8 %.

Vladini programi zapošljavanja

Iako vladini programi podrške zapošljavanju mladih postoje već duže vrijeme u određenom kontinuitetu, čini se da ne dopiru do mladih na najbolji način, jer još uvijek postoji oko 64 % mladih koji nikada nisu čuli za neki vladin program zapošljavanja namijenjen njima, što je za oko 8 % manje od procenta pronađenog u istraživanju na nivou FBiH iz 2013. godine i prosjeka Kantona Sarajevo. Tek 8 % mladih je imalo priliku biti korisnik nekog od tih programa, a 2,6 % mladih nije željelo dati odgovor na ovo pitanje.

Grafikon 14: Poznavanje
vladinih programa
zapošljavanja mladih

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Socijalna briga mladih

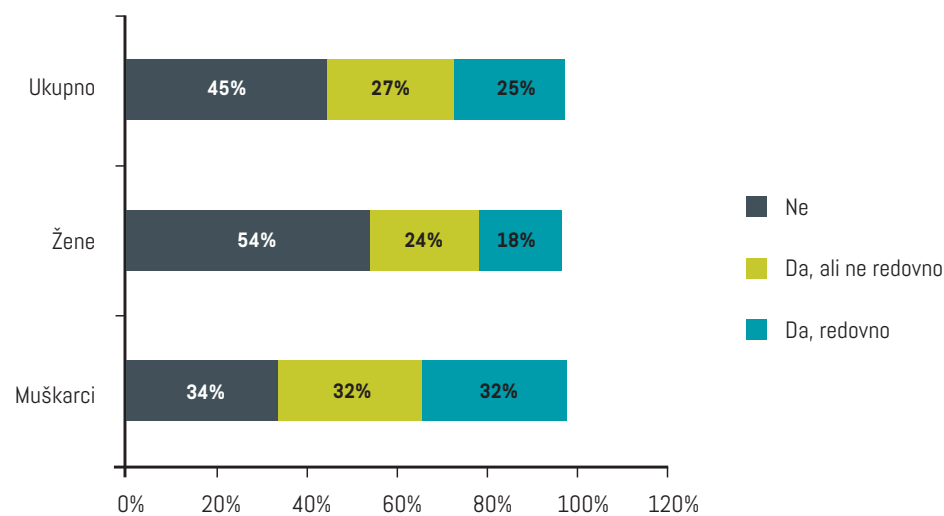
SOCIJALNA BRIGA

Novac i mladi

Čak 54 % mladih žena i 34 % muškaraca Zeničko-dobojskog kantona nije u mogućnosti doprinositi kućnom budžetu.

U ZDK je 25 % mladih koji su u mogućnosti redovno doprinositi kućnom budžetu, što je isto kao u Kantonu Sarajevo, i 27 % onih čiji doprinos postoji, ali je neredovan. Ovi rezultati bolji su od rezultata na nivou FBiH, kad je samo 17 % mladih moglo redovno doprinositi kućnom budžetu. No, i dalje je najviše onih koji ne mogu doprinijeti kućnom budžetu, čak 45 %, bez značajne razlike u gradskim i vangradskim sredinama. Položaj mladih djevojaka u ovom slučaju je nepovoljniji, jer njih 54 %, u odnosu na 34 % muškaraca, ne može doprinijeti kućnom budžetu. Oko 2 % muškaraca i 3,5 % žena nije željelo odgovoriti na pitanje.

Grafikon 15: Doprinos mladih kućnom budžetu

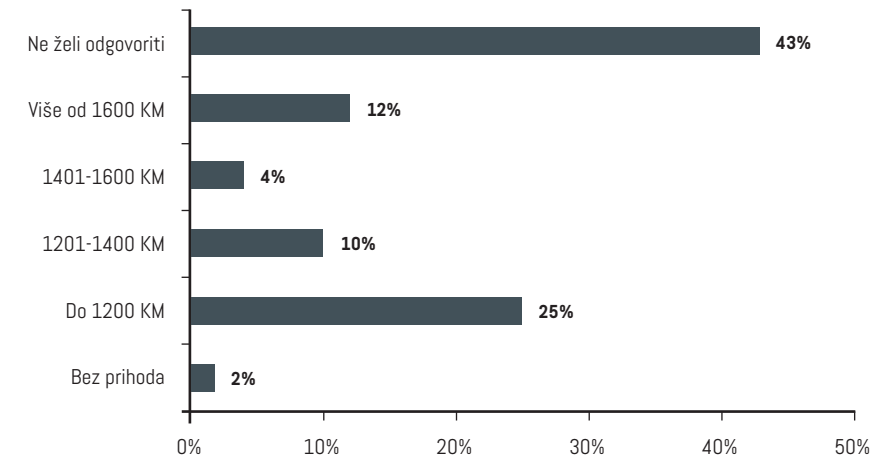
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Udio mladih koji ne žele govoriti o novcu uvijek je dosta visok, što se evidentira odbijanjem u davanju odgovora na pitanje o tome koliko iznose ukupna mjesečna primanja domaćinstava u kojima žive ili koliko iznose njihova ukupna lična primanja. Oko 48 % mladih na nivou FBiH nije željelo odgovoriti na pitanje o ukupnim prihodima domaćinstva, dok je u ZDK zabilježen procent od 43 % kod odbijanja davanja odgovora na pitanje o prihodima domaćinstva.

Oko 41 % mladih živi u domaćinstvima čija su ukupna mjesečna primanja ispod 1.600 KM, od čega je 10 % u rasponu od 1.201 do 1.400 KM, 13 % u rasponu od 801 do 1.200 KM te 10 % u rasponu od 401 do 800 KM. Uzmemo li u obzir podatak da najveći broj mladih živi u domaćinstvima koja broje tri, četiri ili pet članova, možemo zaključiti da oni i njihove porodice raspolažu dosta ograničenim finansijskim sredstvima.

Oko 1,7 % mladih živi u domaćinstvima koja nemaju nikakve redovne mjesečne prihode (2 % u vangradskim sredinama i 14 % u gradskim sredinama).

Grafikon 16: Ukupna mjesečna primanja domaćinstva

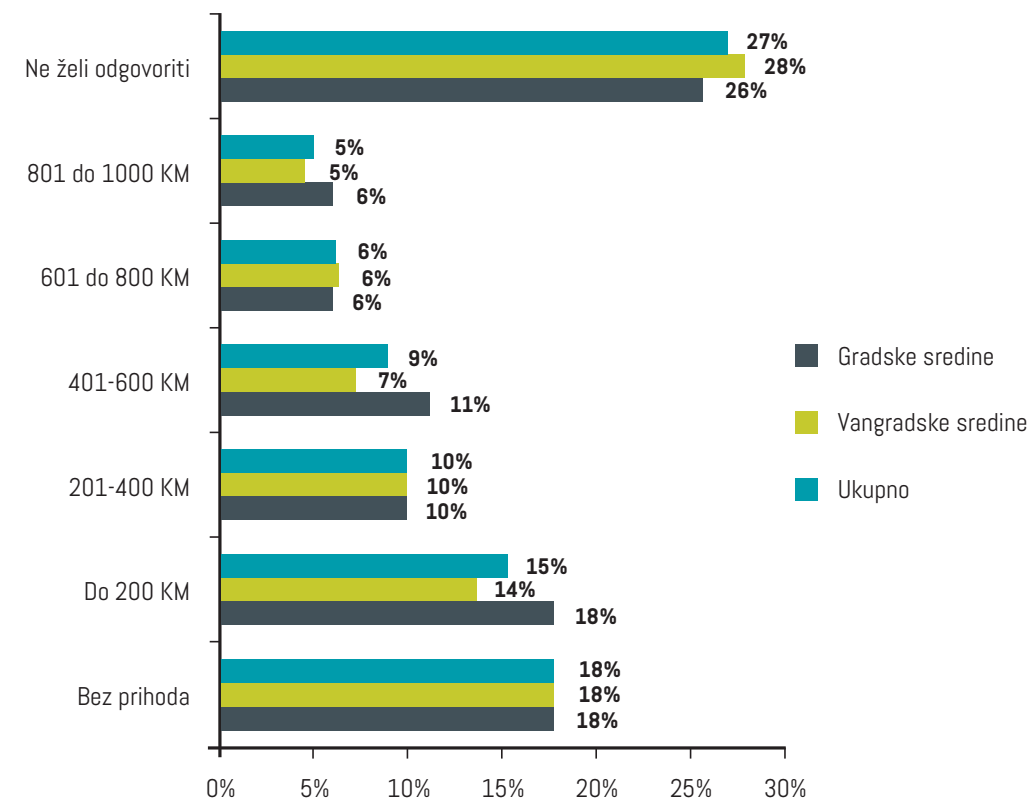

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 21 % djevojaka ne raspolaže nikakvim ličnim mjesečnim prihodima iz bilo kojeg izvora.

Kad govorimo o iznosima ukupnih mjesečnih prihoda mladih ljudi, iz podataka u nastavku može se vidjeti kako ih je najviše bez prihoda i s prihodima do 200 KM mjesečno, te da je značajan procent mladih koji ne žele odgovoriti na ovo pitanje.

Grafikon 17: Ukupna mjesečna potrošnja mladih ZDK

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Stoga se, kao logičan nastavak relativno loše finansijske situacije kod populacije mladih, pojavljuje i podatak da većina mladih ne može kontinuirano (svakog mjeseca) uštedjeti određeni iznos novca. Također, veliki broj mladih ne želi odgovoriti na pitanje o mogućnostima štednje, a kod onih koji su odgovorili najviše je negativnih odgovora.

Tabela 14: Mladi i štednja

Mogućnosti za štednju	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne	54,3 %	59,7 %	57,4 %	57,7 %	57,6 %
Da	34,1 %	29,1 %	28,4 %	33,5 %	31,1 %
Ne želim odgovoriti	11,6 %	11,2 %	14,2 %	8,8 %	11,3 %

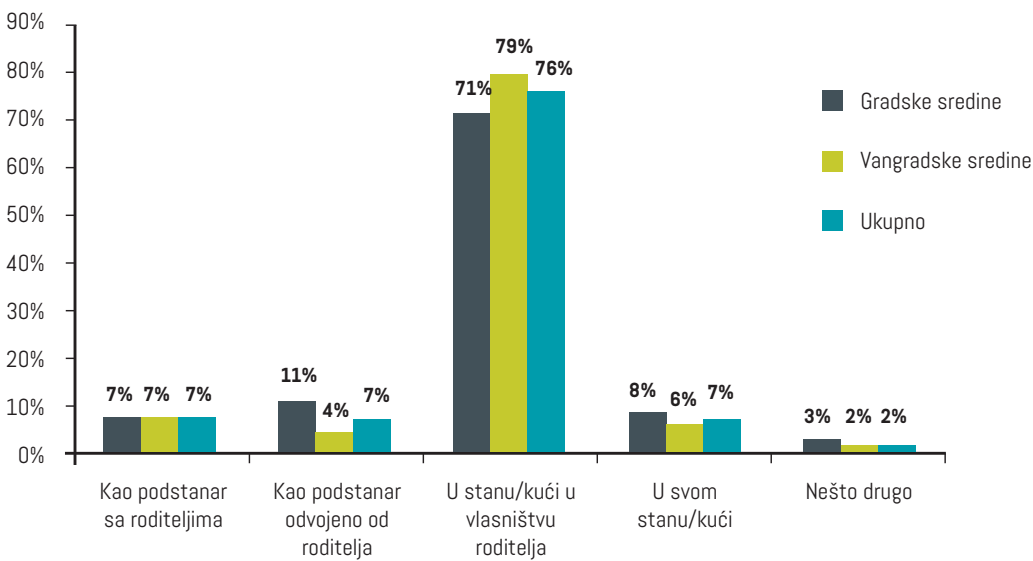
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Formiranje porodice i stambeni status mladih

11 % mladih Zeničko-dobojskog kantona je vjenčano, a 8 % ih ima djecu, što je nešto više od prosjeka FBiH, gdje je 9 % mladih vjenčano, a 7 % ima djecu, te jednako prosjeku Kantona Sarajevo.

Od navedenih 8 % mladih koji imaju djecu, 38 % ih ima jedno dijete, 47 % ima dvoje djece, 6 % troje djece, a 9 % ne želi odgovoriti. Značajan pokazatelj socijalnog statusa mladih je i njihov stambeni status. Grafikon 18 pokazuje stambeni status mladih Zeničko-dobojskog kantona.

Grafikon 18: Stambeni status mladih ZDK

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti je oko 7 %. Većina mladih, čak 76 %, živi u stanu ili kući koji su u vlasništvu njihovih roditelja. Postoji značajna razlika kod mladih u vangradskim i gradskim sredinama koji žive odvojeno od roditelja kao podstanari, u gradskim sredinama taj procent iznosi 11 %, a u vangradskim 4 %.

Samoprocjena životnog standarda

Svoj trenutni životni standard mladi Zeničko-dobojskog kantona uglavnom procjenjuju kao dobar (40,4 %). Da ima osrednji životni standard smatra 36,6 % mladih. Onih koji smatraju da žive vrlo dobro je 18 %, a loše i vrlo loše je 4,5 %.

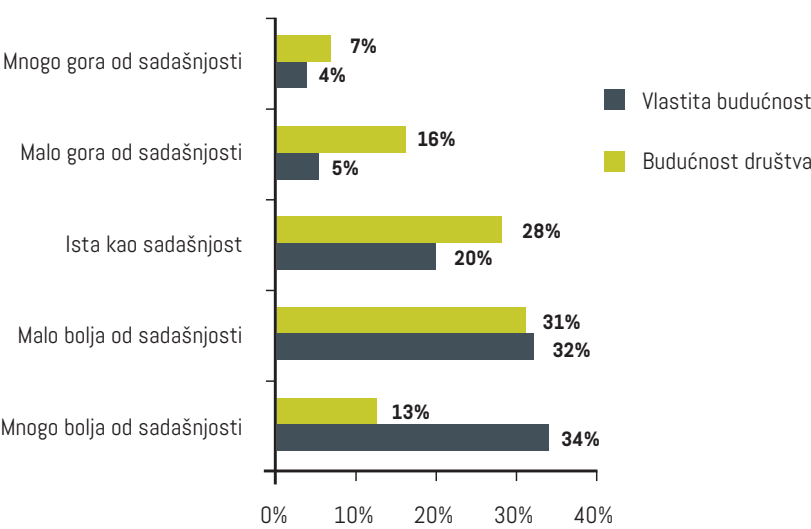
Percepcija budućnosti

U svim prethodnim istraživanjima pokazalo se kako mladi svoju budućnost procjenjuju mnogo pozitivnije nego što procjenjuju budućnost društva u cjelini zbog toga što osjećaju kako imaju više utjecaja na vlastitu budućnost, a da budućnost društva ne mogu mnogo mijenjati.

Ovakve stavove potvrđuju i mladi Zeničko-dobojskog kantona. Oko 34 % mladih ZDK svoju budućnost vidi kao mnogo bolju od sadašnjosti, što je niže od prosjeka FBiH (41 %) i prosjeka Kantona Sarajevo (48 %). Da će njihova budućnost biti malo bolja od sadašnjosti smatra oko 32 % mladih, a istu budućnost za sebe vidi 20 % mladih. Onih koji smatraju da će njihova budućnost biti malo ili mnogo gora od sadašnjosti je 9 %.

Mnogo bolju budućnost društva vidi tek 13 % mladih ZDK, a oko 32 % mladih smatra da će budućnost društva biti malo bolja od sadašnjosti. Istu budućnost za društvo vidi 28 % mladih. Onih koji smatraju da će budućnost društva biti malo ili mnogo gora od sadašnjosti je 23 % mladih ZDK. Oko 4 % mladih nije dalo procjenu vlastite budućnosti, a 5 % nije procjenjivalo budućnost društva.

Grafikon 19: Percepcija vlastite budućnosti i budućnosti društva

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvena zaštita mladih

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Sistematski pregled

Oko 34 % mladih Zeničko-dobojskog kantona obavilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci, što je prosjek niži od prosjeka FBiH.

Tabela 15 pokazuje koliko redovno mladi ZDK obavljaju sistematski pregled u poređenju s podacima na nivou FBiH. Oko 34 % mladih ZDK obavilo je sistematski pregled u posljednjih godinu dana, sa značajnim razlikama baziranim na spolu (40 % muškaraca i 28 % žena). Na nivou FBiH, u referentnih godinu dana, sistematski pregled obavilo je 43 % mladih, i to 46 % muškaraca i 39 % žena.

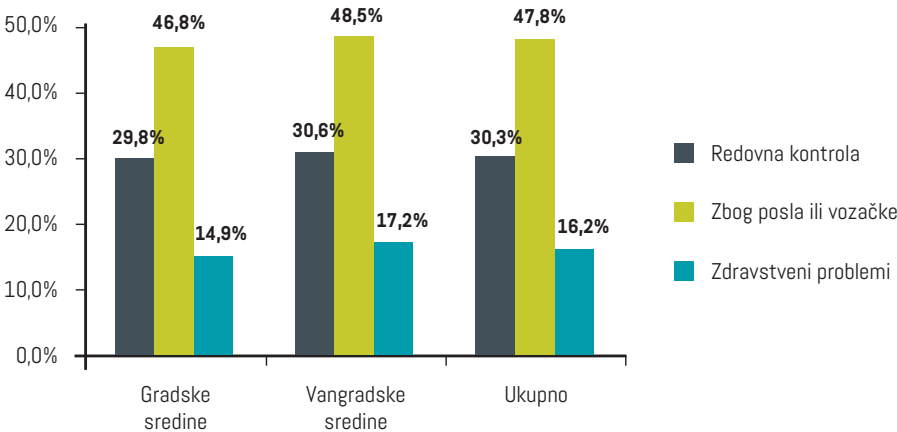
Tabela 15: Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih ZDK

SISTEMATSKI PREGLED	Muškarci ZDK	Žene ZDK	Total ZDK	Muškarci FBiH	Žene FBiH	Total FBiH
U posljednjih mjesec dana	11 %	4 %	7 %	8 %	3 %	6 %
U posljednja tri mjeseca	6 %	6 %	6 %	9 %	10 %	9 %
U posljednjih šest mjeseci	14 %	5 %	9 %	14 %	10 %	12 %
U posljednjih godinu dana	9 %	14 %	12 %	15 %	16 %	16 %
Prije više od godinu dana	20 %	21 %	21 %	20 %	19 %	20 %
Ne sjećam se	22 %	25 %	24 %	25 %	25 %	25 %
Nikada	15 %	22 %	19 %	7 %	12 %	9 %
Ne želim odgovoriti	2 %	3 %	3 %	2 %	5 %	3 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od navedenih 34 % mladih koji su obavili sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci, njih 30 % je pregled izvršilo kao redovnu kontrolu, s tim da su djevojke nešto više osvijestene o tom pitanju, tako da je redovnu kontrolu radilo 34 % djevojaka i 26 % muškaraca. Zbog posla ili za potrebe stjecanja vozačke dozvole sistematski pregled je radilo 55 % muškaraca i 40 % djevojaka, a zbog zdravstvenih problema sistematski pregled obavilo je oko 16 % mladih bez značajne razlike bazirane na spolu. Rezultati prikazani u grafikonu u nastavku pokazuju razloge zbog kojih mladi u gradskim i vangradskim sredinama rade sistematski pregled.

Grafikon 20:
Razlozi obavljanja
sistematskog pregleda

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Gojaznost

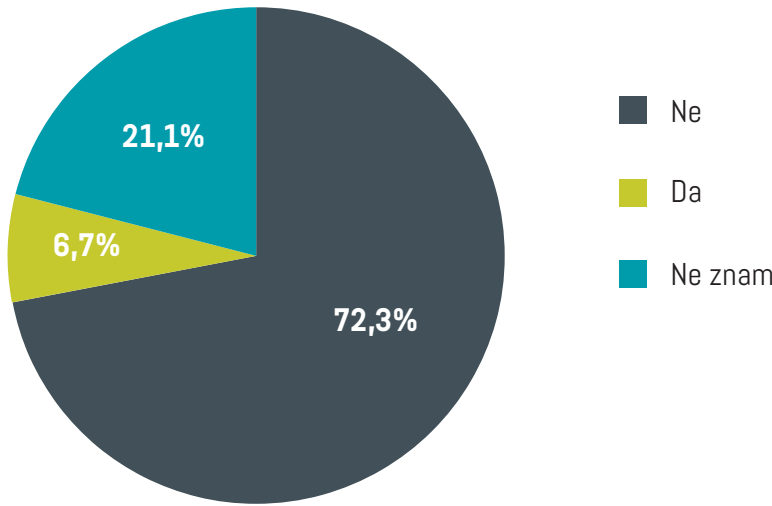
Prema rezultatima istraživanja Instituta za razvoj mladih KULT provedenog 2017. godine, prosječna visina mladih ZDK je 170 cm i kreće se u rasponu od minimalnih 130 cm do maksimalnih 200 cm. Prosječna težina iznosi 72 kg, u rasponu od minimalnih 45 kg do maksimalnih 125 kg. Preciznih podataka o zastupljenosti gojaznosti kod populacije mladih u ZDK nema, ali prema podacima CIA-e iz 2014. godine, navodi se kako je Bosna i Hercegovina na 47. mjestu po pojavi gojaznosti odraslih na listi od 190 zemalja. Isti izvor navodi kako je 19,2 % odraslih u BiH pretilo, dok neki drugi izvori navode procent od 25 %. No, različite organizacije koje se bave mjerenjima ovih zdravstvenih pokazatelja imaju upozoravajuće procjene za pojavu gojaznosti u BiH u budućnosti kod svih dobnih skupina, te ukazuju na to da se ovim pitanjem treba ozbiljno baviti.

Zdravstvene usluge

Oko 21 % mladih ZDK ne zna postoje li u njihovim lokalnim zajednicama zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo mladima. Onih koji tvrde da takvih usluga nema je 72 %, a tek oko 7 % mladih zna za takve zdravstvene usluge.

Na nivou FBiH 11 % mladih zna da u njihovim lokalnim zajednicama postoje usluge zdravstvene zaštite specifično namijenjene mladima, a na nivou Kantona Sarajevo taj procent iznosi 9 %. Procent mladih koji su koristili takve zdravstvene usluge je zanemariv.

Grafikon 21: Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvenim uslugama koje pružaju domovi zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama 43 % mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno, bez značajnih razlika baziranih na spolu. Isto je i s nezadovoljstvom mladih zdravstvenim uslugama, gdje je oko 28 % mladih u potpunosti nezadovoljno ili nezadovoljno (31 % žena i 25 % muškaraca). Zadovoljnih je 23 %, a u potpunosti zadovoljnih 2 % muškaraca i 1 % žena.

Tabela 16: Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja

	Muškarci	Žene	Total
U potpunosti nezadovoljan/na	8 %	8 %	8 %
Nezadovoljan/na	17 %	23 %	20 %
Ni zadovoljan/na ni nezadovoljan/na	43 %	44 %	43 %
Zadovoljan/na	23 %	24 %	23 %
U potpunosti zadovoljan/na	2 %	1 %	2 %
Ne znam	5 %	1 %	3 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstveno osiguranje

Oko 48 % mladih ZDK osigurano je preko roditelja / staratelja. Oko 3,7 % mladih nema ili ne zna ima li zdravstveno osiguranje, što je rezultat niži od podatka iz istraživanja na nivou FBiH, u kojem je pronađeno da 7 % mladih nema zdravstveno osiguranje.

Mladi uglavnom koriste javno zdravstveno osiguranje preko roditelja / staratelja (48 %), a preko biroa za zapošljavanje osigurano je oko 20 % mladih. Osiguranje koje uplaćuje poslodavac ima oko 22 % mladih, a dodatno osiguranje (privatno u BiH ili inozemstvu) ima 2 % mladih.

Intimni odnosi

Oko 16 % mladih ne želi odgovarati na pitanja u vezi sa seksualnom aktivnosti. Intimni odnosi i seksualno zdravlje još uvijek su tabu teme među mladima, što je praksa koju treba mijenjati.

Nelagoda prilikom pitanja o seksualnom i reproduktivnom zdravlju prisutna je kod pitanja o seksualnoj aktivnosti mladih. Oko 16 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje je li seksualno aktivno ili ne. Iz odgovora ispitanika koji su odgovorili na pitanje o seksualnoj aktivnosti može se zaključiti kako su muški ispitanici seksualno više aktivni (42,7 %) nego žene (26,3 %), te da intimne odnose upražnjavaju s više različitih osoba nego što je to slučaj kod ispitanica.

Tabela 17: Seksualna aktivnost mladih

	Muškarci	Žene	Total
Jeste li seksualno aktivni?	Ne	36,8 %	62,1 %
	Da	42,7 %	26,3 %
	Ne želim odgovoriti	20,5 %	11,6 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 29 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o tome je li u posljednjih šest mjeseci seksualne odnose imalo samo s jednom ili više različitih osoba. Među mladima koji jesu odgovorili na ovo pitanje veći je udio muškaraca koji su seksualne odnose imali s više različitih partnera (24,2 %) nego što je to slučaj kod žena (9,2 %). Također, mladi u vanguardskim sredinama češće mijenjaju seksualne partnere nego što je to slučaj u gradskim sredinama.

Tabela 18: Odgovori na pitanje: Jeste li u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos s jednom ili više osoba?

	Muškarci	Žene	Total
S jednom osobom	42,9 %	67,7 %	53,2 %
S više od jedne osobe	24,2 %	9,2 %	17,9 %
Ne želim odgovoriti	33,0 %	23,1 %	28,8 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

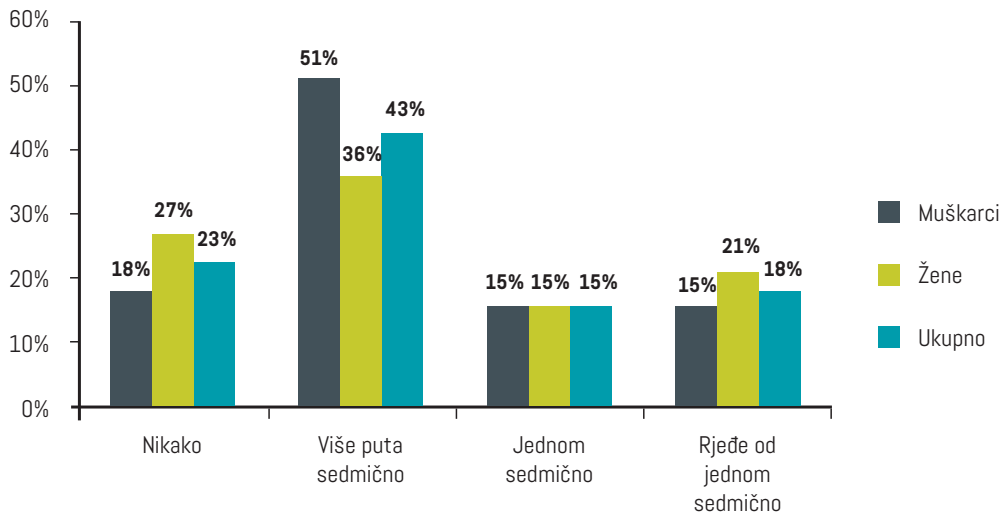
Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Muškarci u Zeničko-dobojskom kantonu posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego što to čine žene. Mladim djevojkama je potrebno osigurati odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključile.

Više od polovine mladih ZDK rekreativnim aktivnostima se bavi jednom sedmično ili više puta u toku sedmice, ali sa značajnim razlikama baziranim na spolu, jer se 51 % muškaraca i 36 % žena rekreativnim aktivnostima bavi više puta sedmično. Oko 18 % muškaraca i 27 % žena rekreativnim aktivnostima ne bavi se nikako, a rjeđe od jednom sedmično u rekreaciju se uključuje 15 % muškaraca i 21 % žena.

Procent mladih koji se bave rekreativnim aktivnostima raste u odnosu na prethodna istraživanja.

Grafikon 22: Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

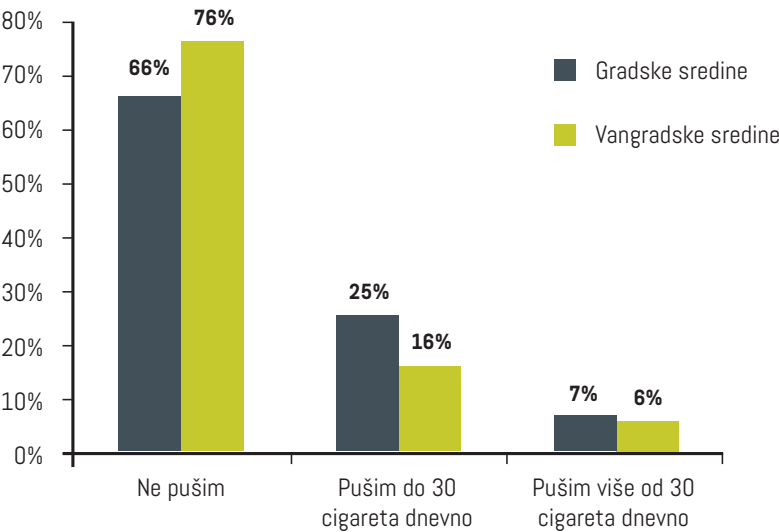

Pušenje

U prosjeku, 26 % mladih ZDK su svakodnevni pušači, 20 % je onih koji puše do 30 cigareta dnevno i 6 % onih koji puše više od 30 cigareta dnevno.

Kad govorimo o pušenju, Bosna i Hercegovina je u svim istraživanjima uvijek značajno iznad prosjeka zemalja članica EU. Mladi ZDK cigarete konzumiraju u značajno manjem procentu nego mladi s područja Kantona Sarajevo, gdje je pronađeno 41 % svakodневnih pušača. Također, procent svakodневnih pušača u ZDK niži je od prosjeka FBiH, gdje cigarete svakodnevno konzumira oko 30 % mladih.

Grafikon 23: Postotak mladih pušača

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Konzumiranje alkoholnih pića

Oko 34 % mladih Zeničko-dobojskog kantona konzumiralo je alkohol jednom ili više puta u posljednjih mjesec dana.

Na nivou FBiH 42 % muškaraca i 25 % žena u referentnih 30 dana konzumiralo je alkoholna pića jednom ili više puta, u ZDK procent je isti za muškarce (42 %), te nešto veći za žene (27 %). Oko 3,5 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje. U odnosu na svoje vršnjake iz zemalja članica EU te zemalja iz okruženja, mladi u BiH alkohol konzumiraju dosta manje, pogotovo kad je riječ o ženama.

Tabela 19: Konzumiranje alkohola u referentnih mjesec dana

	Muškarci	Žene	Total
Ne pijem alkoholna pića	48,0 %	61,2 %	55,1 %
Niti jednom	5,8 %	9,0 %	7,5 %
Samo jedanput	8,7 %	8,5 %	8,6 %

2 do 3 puta	14,5 %	11,4 %	12,8 %
4 do 6 puta	5,2 %	3,0 %	4,0 %
7 do 10 puta	2,9 %	1,5 %	2,1 %
Više od 10 puta	10,4 %	3,0 %	6,4 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Konzumiranje opojnih droga

Mladi Zeničko-dobojskog kantona uglavnom navode kako ne konzumiraju opojne droge (85 % muškaraca i 93 % žena).

Navedene podatke o konzumiranju opojnih droga treba posmatrati s rezervom jer je procent mladih koji konzumiraju opojne droge vjerovatno veći od pronađenog. Prema izvještajima federalnih institucija poput MUP-a i slično, procent mladih koji konzumiraju opojne droge je veći od navedenog te postoji mogućnost da ispitanici u ovom istraživanju nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Tabela 20: Konzumiranje opojnih droga u referentnih mjesec dana

	Muškarci	Žene	Total
Ne konzumiram opojne droge	85,4 %	93,0 %	89,5 %
Niti jednom	2,9 %	2,0 %	2,4 %
Samo jedanput	1,2 %	2,0 %	1,6 %
2 do 3 puta	1,2 %	1,5 %	1,3 %
4 do 6 puta	2,9 %	,5 %	1,6 %
7 do 10 puta	1,8 %	1,0 %	1,3 %
Više od 10 puta	1,2 %	0,0 %	,5 %
Ne želim odgovoriti	3,5 %	0,0 %	1,6 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kultura
i sport

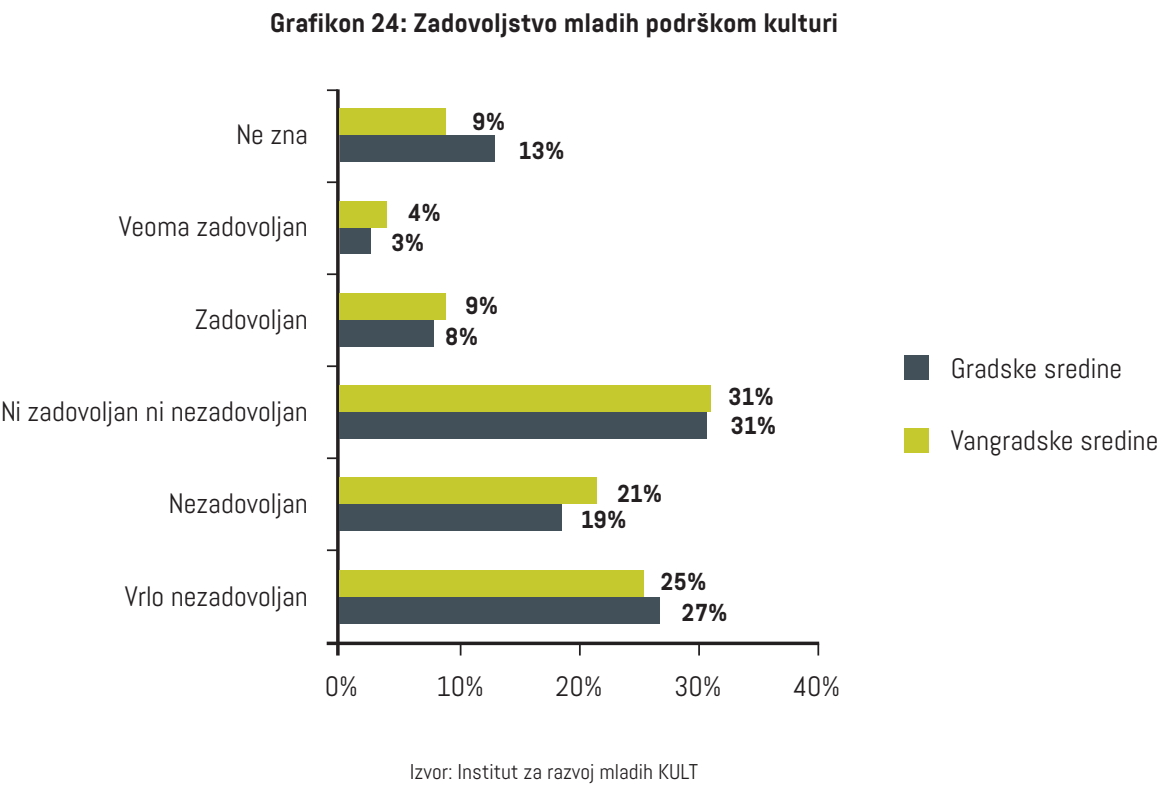

KULTURA I SPORT

Zadovoljstvo podrškom kulturi

Tek je 12 % mladih Zeničko-dobojskog kantona zadovoljno podrškom lokalnih vlasti u kreiranju kulturnih sadržaja. Mladi u vangradskim sredinama manje su zadovoljni nego mladi u gradskim sredinama.

Kad je riječ o zadovoljstvu mladih podrškom lokalnih vlasti razvoju i kreiranju kulturnih sadržaja, mladi su uglavnom nezadovoljni. Zadovoljnih i vrlo zadovoljnih mladih vrlo je malo.

Oko 47 % mladih iz gradskih sredina i 45 % mladih iz vangradskih sredina nezadovoljno je podrškom koju dobija od lokalnih vlasti onda kad sami žele kreirati kulturne sadržaje, a 42 % mladih iz gradskih sredina te 41 % mladih iz vangradskih sredina nezadovoljno je kvalitetom medija kad je riječ o vremenu posvećenom kulturnim sadržajima.

U referentnih mjesec dana oko 59 % mladih nije nikako posjećivalo kulturne događaje, oko 81 % mladih navodi kako u istom periodu nije posjećivalo pozorište, a oko 67 % mladih nije išlo ni u kino.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u ZDK su smještena tri muzeja, u Zenici, Tešnju i Visokom. Također, postoje dva pozorišta, jedno profesionalno u Zenici, a drugo amatersko u Visokom, koja su izvela 215 predstava tokom 2014. godine, a koje je pogledalo 151.200 posjetilaca. ZDK ima jedno kino, smješteno u Zenici, koje je imalo 3.822 projekcije filmova 2014. godine, a pogledao ih je 70.681 gledalac.

Na području ZDK održavaju se tri festivala, jedan pozorišni u Zenici i dva multidisciplinarna u Maglaju i Zenici, koji su imali oko 34.000 posjetilaca ukupno u 2014. godini.

U ZDK su smještena tri centra za kulturu, u Tešnju, Visokom i Zavidovićima, koje je 2014. godine posjetilo oko 25.000 posjetilaca. U ovom kantonu djeluje i 12 kulturno-umjetničkih društava, koja broje nešto više od 1.000 članova, a čije izvedbe (uglavnom mješovitog tipa) je pogledalo oko 40.000 gledalaca. Podaci ne uključuju sadržaje dostupne u okviru privatnih društava.

Zadovoljstvo podrškom sportu

Ni zadovoljstvo podrškom razvoju sporta nije veće. Mladi su uglavnom vrlo nezadovoljni i nezadovoljni podrškom lokalnih vlasti, posebno kad je riječ o podršci mladima da sami kreiraju sportske sadržaje.

Tabela 21: Zadovoljstvo mladih podrškom sportu						
	Vrlo nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni zadovoljan/na ni nezadovoljan/na	Zadovoljan/na	Vrlo zadovoljan/na	Ne znam
Podrškom lokalnih vlasti kad je riječ o razvoju sporta	19,5 %	16,8 %	29,5 %	16,3 %	7,9 %	10 %
Podrškom lokalnih vlasti vama da kreirate sportske sadržaje	19,9 %	18,5 %	29,8 %	8,3 %	3,5 %	19,9 %
Nastavom fizičkog /tjelesnog odgoja u školi ili na fakultetu	16,8 %	17,6 %	27,6 %	15,7 %	5,4 %	17%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlike bazirane na mjestu stanovanja i spolu nisu značajne, podjednako su nezadovoljni mladi iz gradskih i vangradskih sredina, kao i muškarci i djevojke.

Na području ZDK postoji jedna atletska arena, jedna trim-staza, četiri otvorena bazena, po dva igrališta za nogomet, košarku i odbojku, jedno za ragbi i 10 za tenis, tri velike sportske dvorane, jedna srednja i jedna mala te pet teretana, dvije streljane, dvije kuglane i jedna skijaška staza.

Navedeni sadržaji odnose se na podatke Federalnog zavoda za statistiku za 2014. godinu i ne uključuju sadržaje dostupne u okviru privatnih društava.

Aktivizam mladih (učešće, volontiranje i mobilnost)

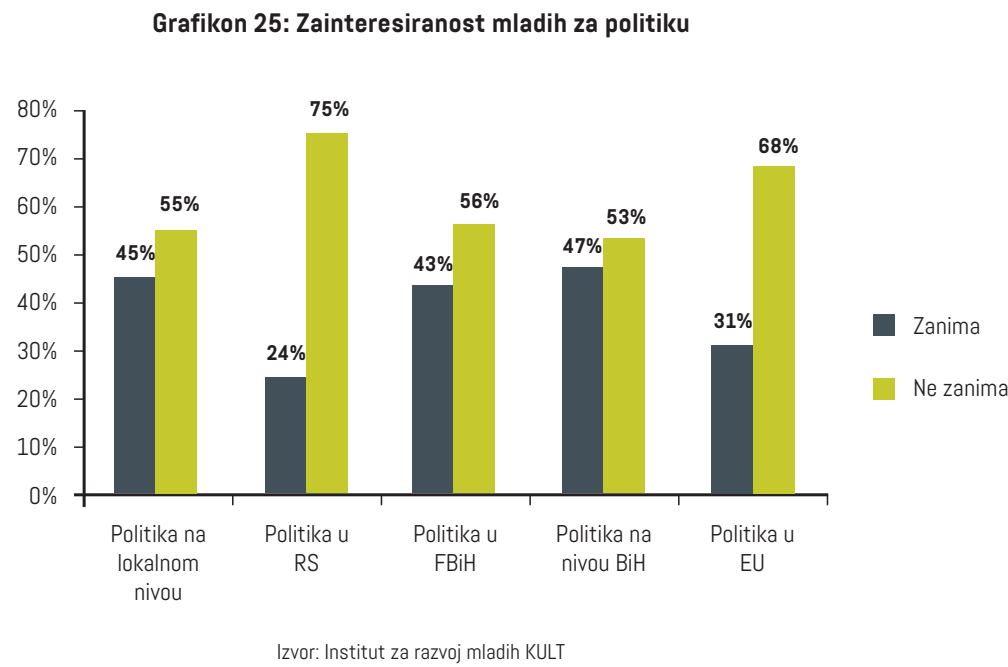

AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)

Zainteresiranost za politiku

Zainteresiranost mladih ZDK za politiku slična je onoj koju su pokazali rezultati na nivou FBiH iz 2013. godine i rezultati iz Kantona Sarajevo. Mladi su najviše zainteresirani za politiku na nivou Bosne i Hercegovine.

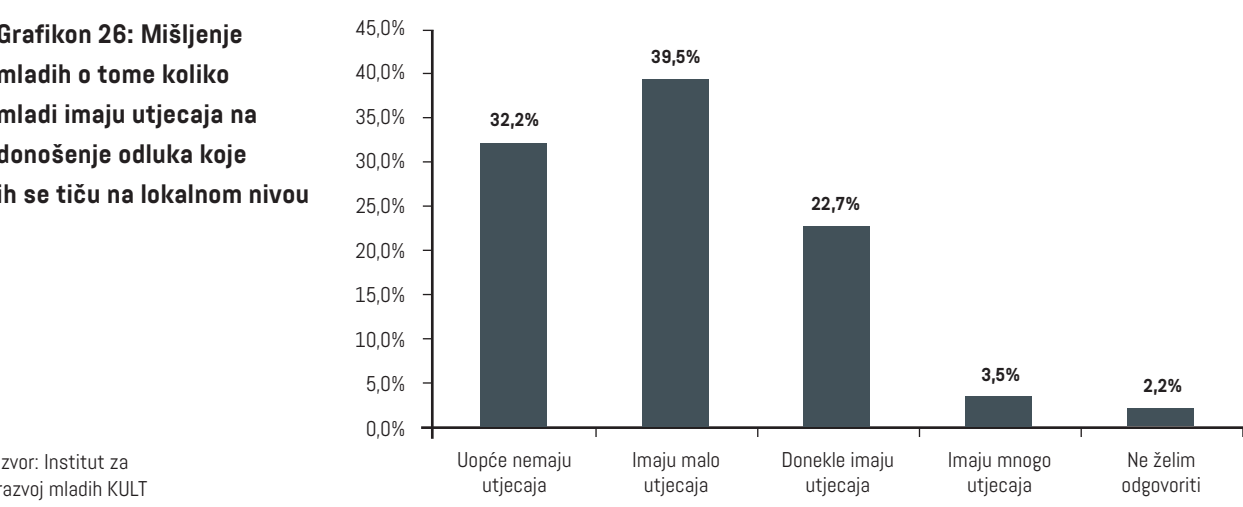
Od postotka mladih koje politika zanima najviše je onih koje zanima politika na nivou BiH (47 %), te politika na lokalnom nivou (45 %). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 55 % mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou. Mlade ZDK kao i mlade Kantona Sarajevo najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, jer se 24 % mladih ZDK izjašnjava kako ih politika u tom entitetu zanima u većoj ili manjoj mjeri, što je više od podatka iz istraživanja na nivou FBiH (18 %). Politika na nivou EU zanimljiva je za 31 % mladih.

Načini učešća u donošenju odluka i mladi

Mišljenje mladih da nemaju utjecaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou snažno je prisutno u svim do sada provedenim istraživanjima. Oko 72 % mladih Zeničko-dobojskog kantona mišljenja je kako nema nimalo ili ima vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou.

• Tek 3,5 % mladih ZDK smatra kako mladi imaju mnogo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou. Da mladi imaju donekle utjecaja smatra 22,7 % mladih.

Zbog toga što smatraju kako nemaju utjecaja na donošenje odluka, mladi se uglavnom ne koriste različitim mehanizmima učešća u donošenju odluka niti takve mehanizme smatraju učinkovitim.

Najmanje učinkovitim mehanizmom aktivnog učešća smatraju lično kontaktiranje političara, pisanje članaka u novinama ili na internetu te prisustvo javnim raspravama o općinskom budžetu. Također u dosta visokom procentu mladi neefikasnim smatraju i učešće u javnim skupovima i demonstracijama.

Tabela 22: Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma				
	Niti jednom	1 ili 2 puta	3 do 5 puta	Više od 5 puta
Kontaktirali političara	82 %	6 %	4 %	7 %
Prisustvovali javnom skupu	65 %	20 %	5 %	9 %
Potpisali peticiju	69 %	21 %	5 %	3 %
Učestvovali u javnim protestima	78 %	15 %	3 %	2 %
Napisali članak u novinama ili na internetu	79 %	9 %	5 %	6 %
Učestvovali na javnim raspravama o općinskom budžetu	78 %	11 %	4 %	5 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Aktivni mladi

Procent mladih Zeničko-dobojskog kantona koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, približan je procentu iz istraživanja na nivou FBiH i veći od procenta Kantona Sarajevo.

Najviše mladih u ZDK uspjele su okupiti omladinske organizacije, političke stranke i organizacije za ljudska prava i humanitarnu

pomoć. Slijede ih omladinske organizacije političkih stranaka, potom religijske i profesionalne organizacije u istom procentu od 10 % te okolišne organizacije.

Tabela 23: Članstvo u organizacijama

	ZDK 2017.	KS 2016.	FBiH 2013.
Omladinske organizacije ili asocijacije	32 %	26 %	33 %
Omladinske organizacije političkih stranaka	12 %	11 %	14 %
Religijske organizacije	10 %	5 %	11 %
Politička stranka	17 %	15 %	17 %
Okolišne organizacije	9 %	5 %	11 %
Ljudska prava ili organizacije za humanitarnu pomoć	17 %	18 %	13 %
Profesionalne organizacije	10 %	5 %	4 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih koji nisu članovi navedenih organizacija, ali su učestvovali u aktivnostima koje su organizacije organizirale ili su radili za njih nešto je veći od procenta mladih koji su članovi.

Mobilnost mladih

MOBILNOST MLADIH

Putovanja i mladi

Procent mladih Zeničko-dobojskog kantona koji su imali priliku putovati u druge gradove unutar BiH iznosi oko 90 %, što je više od prosjeka Kantona Sarajevo (68 %) i procenta na nivou FBiH (83 %).

Od 90 % mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci putovali u druge gradove unutar BiH najviše ih je putovalo u Sarajevo, Zenicu, Mostar, Tuzlu i Travnik.

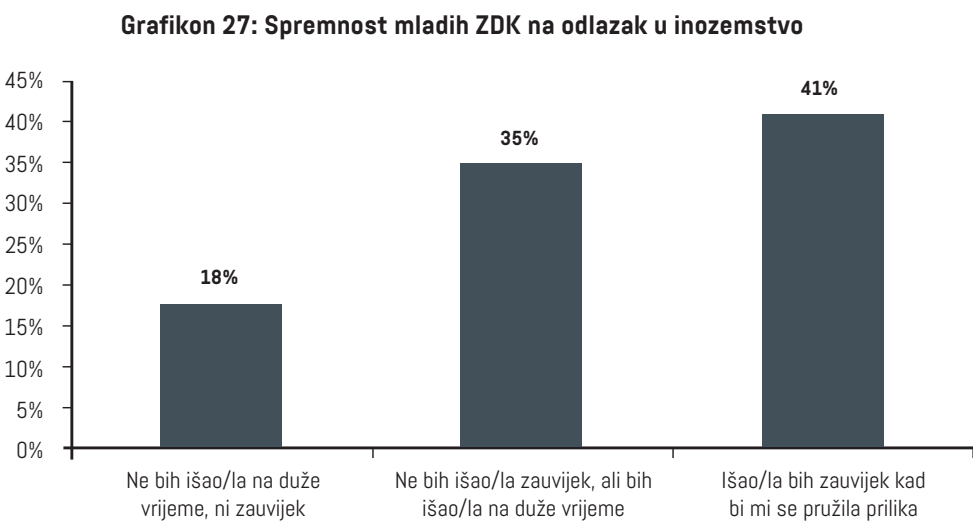
Mladi općenito nemaju mnogo organiziranih prilika za putovanja. U relativno niskim procentima mladi ZDK bili su uključeni u studentske razmjene (44 %), ljetne škole (8,2 %), volonterske kampove (22,6 %), škole u prirodi (7,1 %), studijska putovanja (11,2 %), ekskurzije unutar entiteta (26,5 %), ekskurzije izvan entiteta (16,7 %) i ekskurzije u inozemstvo (27,3 %).

Što se tiče putovanja u inozemstvo, u posljednjih 12 mjeseci 54,8 % mladih imalo je priliku putovati u neke druge zemlje, što je za 5 % više od rezultata do kojeg je došlo istraživanje na nivou FBiH. Mladi ZDK najčešće su putovali u Hrvatsku, Austriju, Njemačku, Srbiju i Crnu Goru. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini.

Odlazak iz zemlje

Oko 41 % mladih Zeničko-dobojskog kantona otišlo bi u inozemstvo zauvijek, 35 % bi otišlo na duže vrijeme kad bi im se za to pružila prilika, a 19 % ih je poduzelo i konkretne korake za odlazak iz zemlje.

Procent mladih ZDK koji bi zauvijek napustili zemlju kad bi im se za to ukazala prilika za 4 % je veći od prosjeka FBiH i Kantona Sarajevo. Dodamo li tome još 35 % mladih koji ne bi otišli zauvijek, ali bi otišli na duže vrijeme te 6 % mladih koji ne znaju bi li otišli ili ne, dolazimo do podatka da u ZDK postoji tek 18 % mladih koji tu i žele ostati.

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kad govorimo o razlozima radi kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći razlog je privremeni rad u inozemstvu (59 %), radi studija bi otišlo 51 % mladih, a radi trajnog nastanjivanja u inozemstvu odselilo bi 47 % mladih.

Tabela 24: Razlozi radi kojih bi mladi napustili BiH već sutra ako bi im se pružila prilika

	Radi studija	Radi privremenog rada	Kako bih se trajno nastanio/la tamo
Sasvim sigurno	33 %	31 %	32 %
Sigurno	18 %	28 %	15 %
Nisam siguran/na	23 %	24 %	27 %
Vjerovatno ne bih	8 %	7 %	10 %
Sigurno ne bih	14 %	6 %	12 %
Ne želim odgovoriti	4 %	4 %	4 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 64 % mladih ZDK poznaje osobe iz susjedstva koje su u posljednjih 7 godina napustile zemlju, 53 % mladih ima člana iz šire porodice koji je napustio zemlju, a 31 % ima člana iz uže porodice koji je napustio zemlju u posljednjih 7 godina, što je više od prosjeka na nivou FBiH.

INFORMIRANJE MLADIH

Oko 97 % domaćinstava u ZDK u kojima žive mladi posjeduje priključak za internet, tako da se mladi najčešće informiraju upravo putem internetskih portala o svim temama koje ih zanimaju. Oko 80 % mladih koristi računar i internet svakodnevno, a oko 14 % gotovo svaki dan. Korištenje interneta na nivou je korištenja u zemljama članicama EU.

U istraživanju provedenom na nivou FBiH 2013. godine evidentirano je da oko 92 % domaćinstava u kojima žive mladi posjeduje priključak za internet. Udio mladih koji internet koriste svakodnevno veći je kod mladih ZDK nego što je zabilježeno kod mladih na nivou FBiH (61 %).

Prilikom interpretacije ovih rezultata treba uzeti u obzir vremenski razmak od tri godine između istraživanja provedenog na nivou FBiH i istraživanja provedenog na nivou ZDK jer je korištenje interneta u velikoj mjeri uvjetovano razvojem infrastrukture koja omogućava dostupnost interneta. U periodu od tri godine na tom polju desile su se značajne promjene u infrastrukturi u kontekstu dolaska velikog broja privatnih kompanija koje su proširile internetsku mrežu, postavile konkurentne cijene interneta, te samim tim omogućile da internet bude lakše dostupan stanovništvu. Također, značajan je i utjecaj veće i lakše dostupnosti pametnih telefona na tržištu te dostupnosti bežičnog interneta.

Pretpostavka je da su društvene mreže najčešće korišteni izvor informiranja mladih.

30 % mladih nikada ne čita neke dnevne novine, a 41 % njih ne čita sedmične magazine. Na nivou FBiH 11 % mladih nikada ne čita dnevne novine, a 21 % ih nikada ne čita sedmične novine.

Slobodno
vrijeme

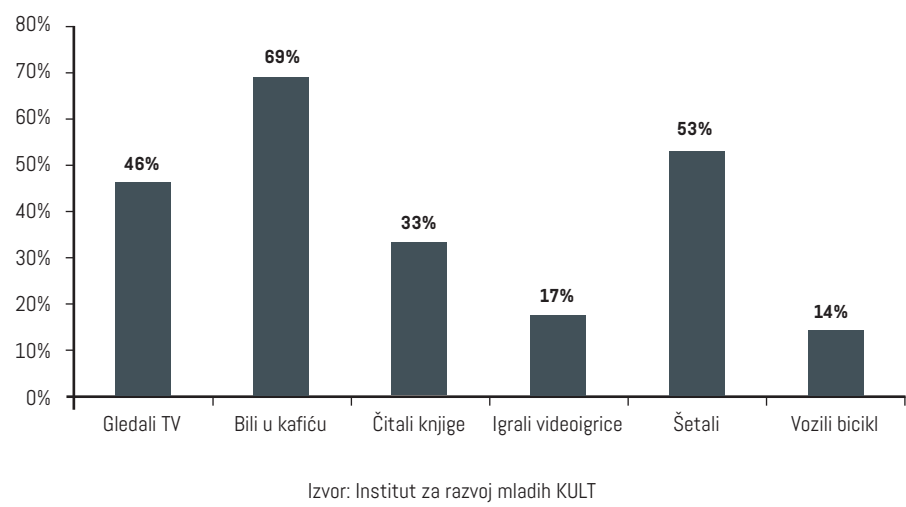

SLOBODNO VRIJEME

Iskorištenost slobodnog vremena

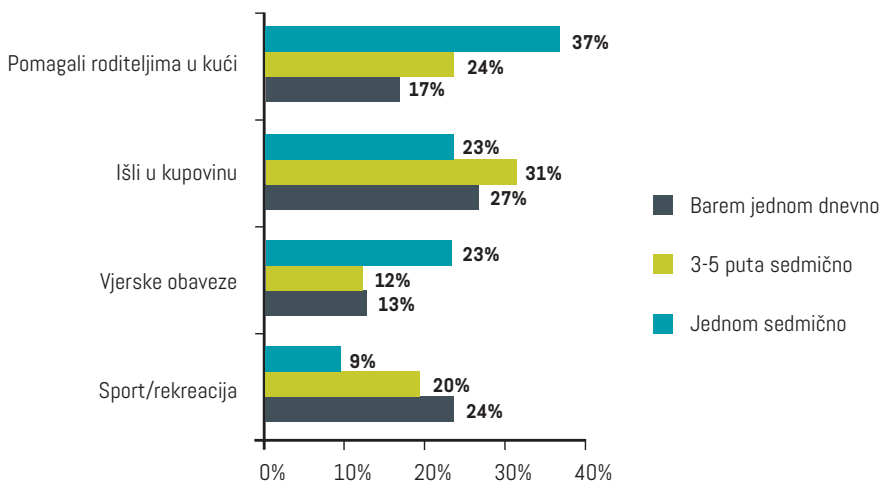
Na dnevnoj osnovi mladi ZDK najviše slobodnog vremena provode boraveći u kafićima, potom u šetnji, gledanju televizije i čitanju knjiga, što je dosta slično rezultatima na nivou FBiH. Najzastupljeniji način provođenja slobodnog vremena u svim prethodnim istraživanjima, pa i ovome, je boravak u kafiću. Relativno mali broj mladih vrijeme provodi u vožnji biciklom i igranju računarskih igrica, jer je te aktivnosti najveći broj mladih odabrao kao aktivnosti koje nikako nije obavljao u referentnom periodu. Čitanje knjiga također je aktivnost koju je 37 % mladih navelo kao aktivnost koju nije nikako obavljalo u referentnom periodu.

Grafikon 28: Aktivnosti na koje su mladi trošili dva ili više sati dnevno

Na sedmičnom nivou mladi ZDK najčešće se i svakodnevno uključuju u aktivnosti pomaganja roditeljima u vezi s kućnim poslovima, isto kao i mladi na nivou FBiH. Barem jednom dnevno ili više puta sedmično mladi idu u kupovinu, a u nešto manjem ali ipak značajnom procentu bave se sportskim i rekreativnim aktivnostima, obavljaju vjerske obaveze te pomažu roditeljima u poslovima u poljoprivredi ili biznisu.

Grafikon 29: Najčešće sedmične aktivnosti mladih

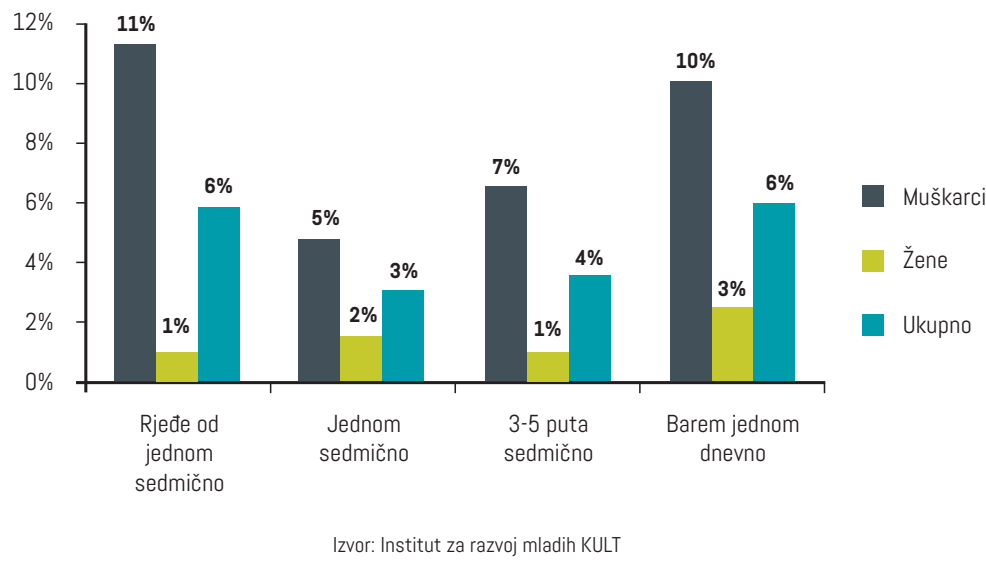
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Iako 81 % mladih navodi kako nikako ne posjećuje kladionice, zabrinjavajući podatak je da **3 % mladih jednom sedmično posjećuje kladionice / kockarnice, 3,5 % ih to radi tri do pet puta sedmično, a 6 % svaki dan**. Oko 5,7 % mladih kladionice posjećuje rjeđe od jednom sedmično, a 0,8 % mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o posjetama kladionicama. Ako saberemo brojeve svih mladih koji posjećuju kladionice bez obzira na učestalost posjećivanja kladionica, dolazimo do rizične brojke od 18,2 % mladih koji posjećuju kladionice. Kad govorimo o posjetama kladionicama, značajne su razlike temeljene na spolu jer su muškarci češći posjetioци kladionica s alarmantnih 32,5 % mladih muškaraca ZDK koji posjećuju kladionice (11,2 % rjeđe od jednom sedmično, 4,7 % jednom sedmično, 6,5 % tri do pet puta sedmično i 10,1 % jednom dnevno). Oko 1,2 % muškaraca nije željelo odgovoriti na pitanje, a 66,3 % navodi kako nikada ne posjećuje kladionice.

Rezultat je nešto niži od rezultata iz istraživanja na nivou FBiH, gdje je evidentirano 37,6 % mladih muškaraca koji posjećuju kladionice, te Kantona Sarajevo, s rezultatom od 37 %.

Oko 6 % djevojaka ZDK posjećuje kladionice, što je značajno niže od procenta djevojaka na nivou FBiH koje posjećuju kladionice (oko 12 % na nivou FBiH) i procenta na nivou Kantona Sarajevo, koji je oko 10 %.

Grafikon 30: Učestalost posjećivanja kladionica kod mladih ZDK

Identitet mladih

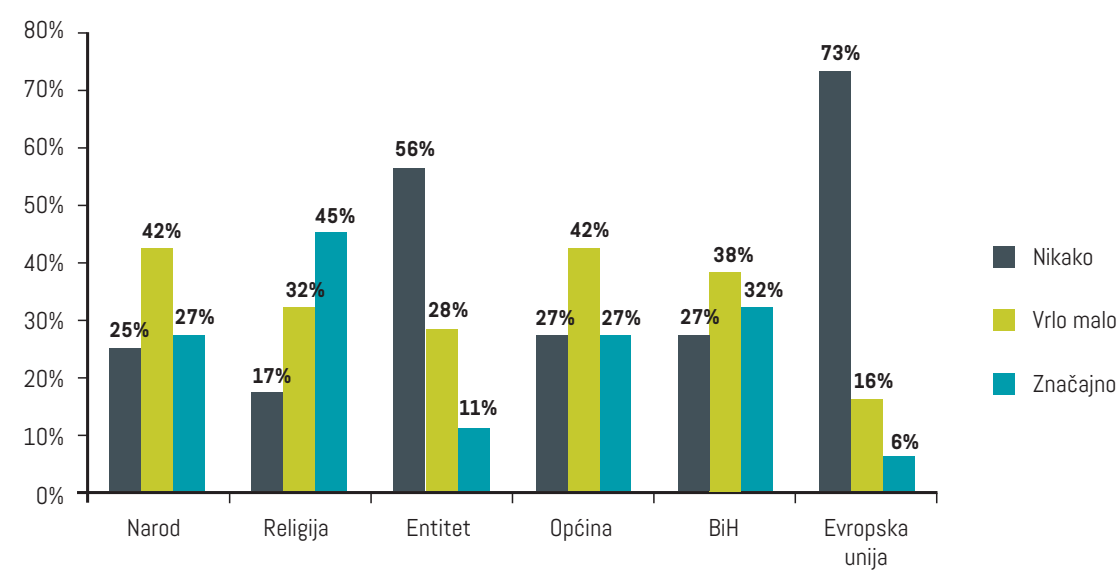
IDENTITET MLADIH

Regionalna pripadnost

Mladi Zeničko-dobojskog kantona najviše se osjećaju vezanim za religiju kojoj pripadaju, a potom za Bosnu i Hercegovinu, te za narod kojem pripadaju i općinu u kojoj žive.

Jednako kao i mladi na nivou FBiH i Kantona Sarajevo, i mladi ZDK najmanje osjećaja pripadnosti gaje prema Evropskoj uniji u odnosu na ostale ponuđene odgovore, tek 6 % mladih osjeća značajnu privrženost Evropskoj uniji.

Grafikon 31: Odgovor mladih na pitanje koliko vezanim se osjećaju za pojedine elemente pripadnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nacionalna i regionalna pripadnost

Oko 19 % mladih Zeničko-dobojskog kantona nema prijatelje druge nacionalnosti s kojima se druži. Također, nacionalna i religijska pripadnost važan je kriterij za odabir bračnog partnera.

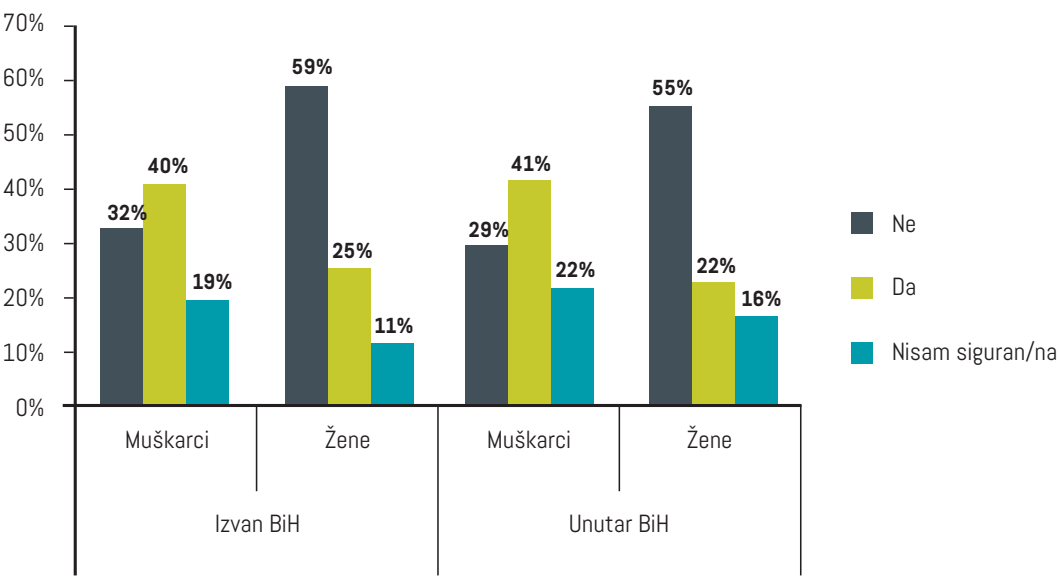
Za 87 % mladih nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja, te oko 79 % mladih ZDK ima prijatelje druge nacionalnosti s kojima se redovno druži. Na nivou FBiH ovi rezultati su malo niži, jer nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja za 80 % mladih FBiH, dok je procent mladih koji imaju prijatelje druge nacionalnosti s kojima se redovno druže 74 %.

Oko 2 % mladih ZDK nije željelo odgovoriti na pitanje o tome ima li prijatelje druge nacionalnosti s kojima se druži.

Nacionalna pripadnost značajan je kriterij za odabir bračnog partnera, pogotovo za mlade žene, jer 55 % djevojaka ZDK ne bi stupilo u brak s osobom druge nacionalnosti, što je za 1 % niže od procenta djevojaka na nivou FBiH i za 5 % više od procenta djevojaka na nivou Kantona Sarajevo koje ne bi stupile u brak s osobom druge nacionalnosti.

Kod muškaraca taj procent iznosi 29 %, što je značajno niže od rezultata na nivou FBiH (41 %) i Kantona Sarajevo (40 %). Dodamo li tome oko 19 % mladih ZDK koji nisu sigurni bi li ili ne bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti, preostaje oko 41 % muškaraca i 22 % žena kojima nacionalna pripadnost ne bi bila prepreka za brak.

Grafikon 32: Spremnost na brak s osobom druge nacionalnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Sigurnost
mladih

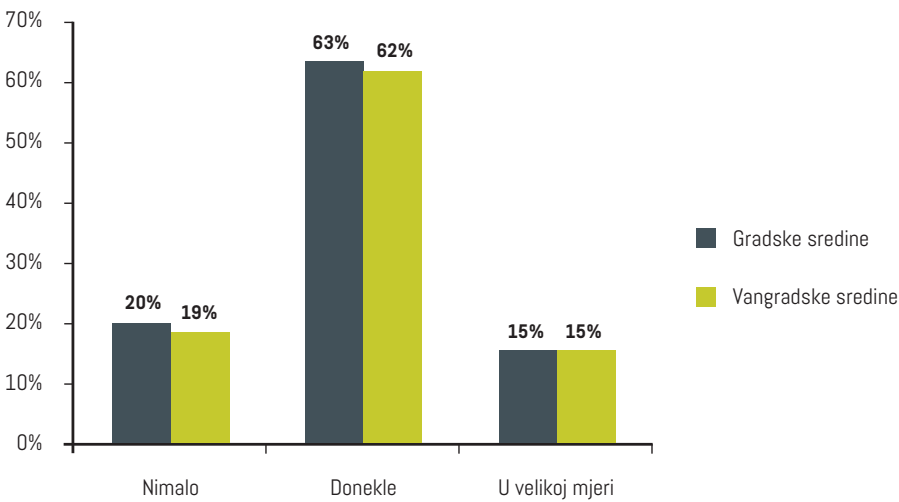
SIGURNOST MLADIH

Kad govorimo o zadovoljstvu mladih sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive, općeniti je zaključak da su mladi relativno zadovoljni postojećim stanjem, iako u prosjeku oko 19 % mladih nije nimalo zadovoljno sigurnosnom situacijom. Ipak, ovaj rezultat značajno je bolji od rezultata na nivou Kantona Sarajevo, gdje 28 % mladih nimalo nije zadovoljno sigurnosnom situacijom.

Najveći je procent mladih koji su donekle zadovoljni stanjem sigurnosti u mjestu u kojem žive (63 % u gradskim sredinama i 62 % u vangradskim sredinama). Onih koji su zadovoljni u velikoj mjeri je 15 % i u gradskim sredinama i u vangradskim sredinama. U prosjeku, oko 3 % mladih nije znalo ili nije željelo odgovoriti na ovo pitanje.

Značajne su i razlike bazirane na spolu, jer je procent djevojaka koje su zadovoljne sigurnosnom situacijom niži za 10 % u poređenju s odgovorima muških ispitanika.

Grafikon 33: Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Različiti oblici nasilja i mladi

Mladi su kroz upitnik odgovarali na dvije forme pitanja o prisutnosti različitih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od partnera i nasilje određene ekstremističke grupe).

U prvoj formi pitanja mladi su se trebali izjasniti o tome jesu li oni lično bili žrtva nekog od nabrojanih oblika nasilja, dok su u drugoj varijaciji istog pitanja trebali navesti poznaju li nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja u značajno većem procentu navodili kako

poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja.

Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je općenito neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

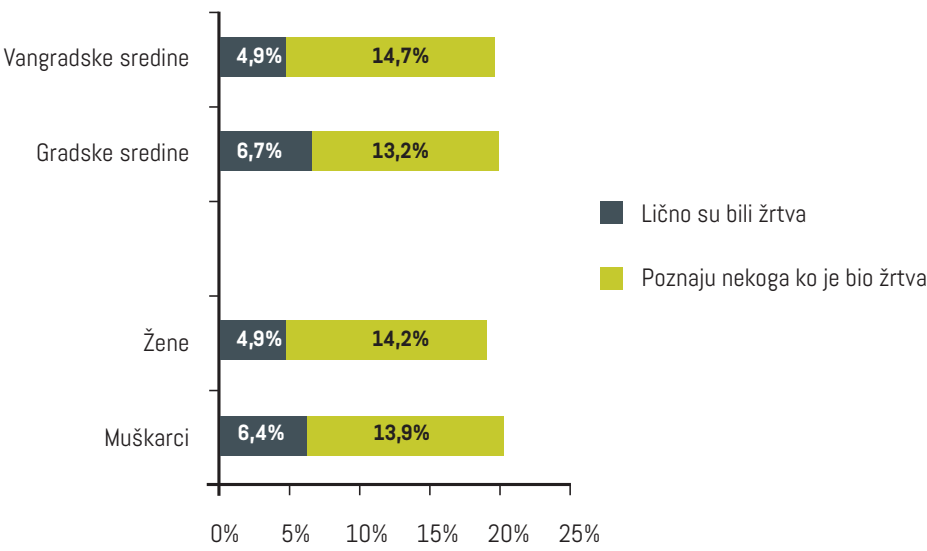
Nasilje u porodici

Tako je za nasilje u porodici u prosjeku oko 6 % mladih izjavilo kako je lično bilo žrtva ovog oblika nasilja, dok je 14 % mladih navelo kako poznaje nekoga ko je bio žrtva nasilja u porodici.

Zanimljiv podatak je da je za 1,5 % veći procent muškaraca nego žena koji navode kako su bili žrtve porodičnog nasilja, odnosno 6,4 % muškaraca i 4,9 % žena izjavljuje kako je bilo žrtva nasilja u porodici.

Također, za 1,8 % je veći procent mladih iz gradskih sredina koji navode kako su bili žrtve nasilja u porodici (4,9 % mladih iz vangradskih sredina i 6,7 % mladih iz gradskih sredina).

Grafikon 34: Nasilje u porodici

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Međuvršnjačko nasilje

Pored razbojništva, međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Oko 8 % mladih bilo je žrtva međuvršnjačkog nasilja, a čak 29 % ih poznaje nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

O nasilju među vršnjacima govorimo onda kad jedna ili više osoba uzastopno i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugu osobu koja se ne može odbraniti. Može imati oblik prijetnji, fizičkih povređivanja, odbacivanja, ruganja, zadirkivanja, ogovaranja i drugih negativnih oblika ponašanja.

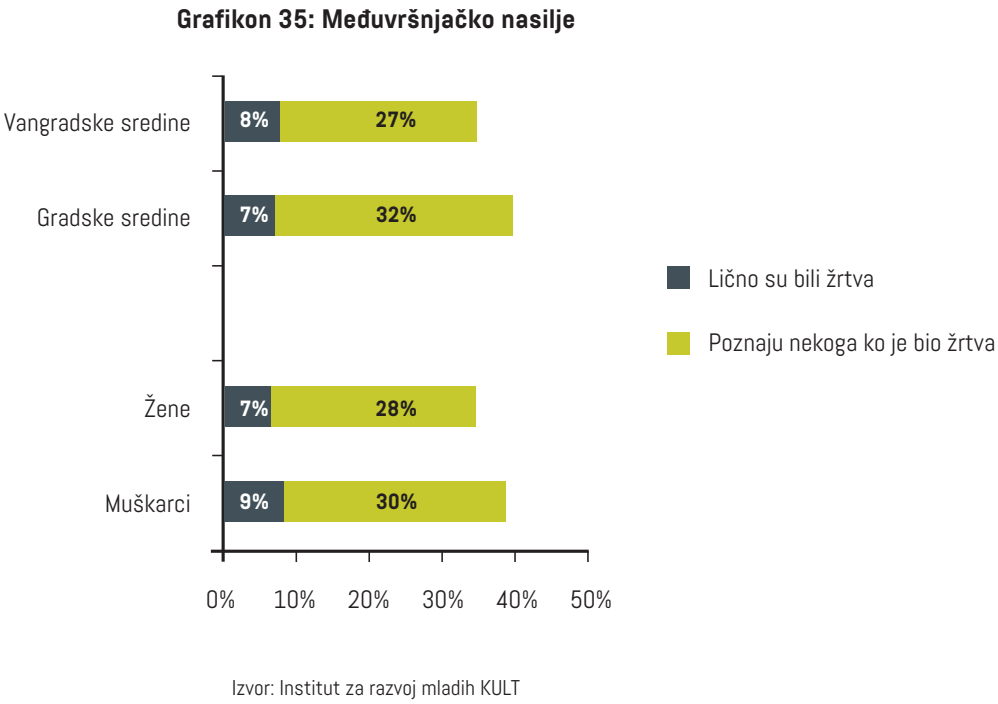
Međuvršnjačko nasilje može biti direktno (ruganje, ponižavanje, vrijeđanje, naređivanje i zahtijevanje podređenosti, naguravanje, udaranje, čupanje i slično) i indirektno, kao što je namjerno isključivanje osobe iz grupnih aktivnosti, ogovaranje i slično.

Najčešće se događa u školskim sredinama na mjestima i u prilikama koje su izvan kontrole nastavnika i drugih odraslih osoba (za vrijeme odmora, u školskom dvorištu, toaletu ili u hodnicima). Može se događati i u razredu, pred drugim učenicima, koji najčešće ne priskoče u pomoć žrtvi zbog straha ili nedostatka suosjećanja.

Nasilničko ponašanje djece, poznato i kao buling (bullying, eng. termin) se razlikuje od kratkotrajnih incidenata i svađa djece. Osnovna razlika je upravo u namjernoj želji da se drugom djetetu nanese zlo, kao i u ponavljanju takvog postupanja tokom određenog vremena i dominaciji sile na individualnom ili grupnom planu. Ovo nasilje se odnosi na različite vrste ponašanja koje najčešće klasificiramo kao: verbalno (omalovažavanje, dobacivanje, prijetnje i ucjene i sl.), socijalno (ignorisanje, ogovaranje i spletkarenje, izbjegavanje i sl.), psihičko (krađa, uzimanje i/ili iznuda novca, prijeteci pogledi, praćenje, oštećenje imovine i sl.) i fizičko/tjelesno (šamaranje, udaranje rukama, nogama i predmetima, guranje, rušenje i sl.).⁷

Međuvršnjačko nasilje značajno je prisutnije u gradskim nego u vangradskim sredinama kad govorimo o mladima koji poznaju nekoga ko je bio žrtva međuvršnjačkog nasilja. Razlike bazirane na spolu nešto su niže, ali je za 4 % veći procent muškaraca koji su lično bili žrtve međuvršnjačkog nasilja.

Kada je riječ o međuvršnjačkom nasilju, rezultati Zeničko-dobojskog kantona su za 15 % do 20 % niži od rezultata dobijenih u Kantonu Sarajevo.

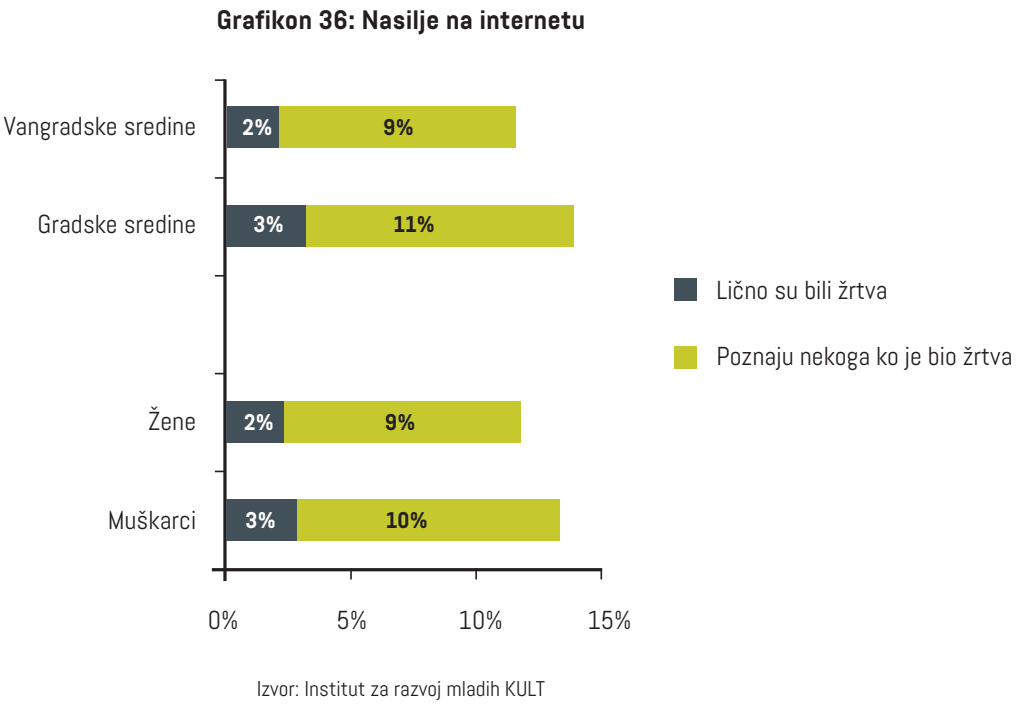
7 Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom, Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2013).

Nasilje na internetu

Nasilje na internetu sve je učestaliji oblik nasilja i u mnogim zemljama predstavlja značajan problem kod mladih. Relevantni podaci o učestalosti nasilja na internetu za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, ali je sasvim sigurno da je ovaj oblik nasilja sve prisutniji.

U dokumentu „Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom“ navodi se i pojam međuvršnjačkog nasilja na internetu: *za razliku od običnog vršnjačkog nasilja, koje se događa u školi ili na ulici, zbog mogućnosti koje pruža internet, žrtva nasilja na internetu može da doživi neprijatnosti tokom cijelog dana jer nasilnik, skrivajući se iza anonimnosti koju pruža internet, često bude nepoznat i teško se otkriva njegov identitet. Vršnjačko nasilje na internetu podrazumijeva slanje poruka putem interneta ili mobilnog telefona sa ciljem da povrijedi ili uznemiri neko dijete. Nasilje se manifestuje kroz tekstualne ili video poruke, fotografije ili pozive kojim se šire nasilni i uvredljivi komentari o vršnjaku. Društvene mreže koriste se kao sredstvo za širenje nasilja jer omogućavaju da u kratkom vremenskom periodu veliki broj ljudi komentariše, vrijeđa ili vidi fotografiju ili komentar. Prema nezvaničnim podacima, danas u BiH najčešće susrećemo vrijeđanje vršnjaka preko Facebooka koje se ogleda kroz maltretiranje od strane starijih učenika i uglavnom se odnosi na simbole navijačkih grupa i slične tzv. „fun teme“.* U prosjeku, oko 3 % mladih ZDK navodi kako je bilo žrtva nasilja na internetu. U Kantonu Sarajevo ovaj procent iznosi 8 %. Za 1 % veći je udio muškaraca i mladih iz gradskih sredina koji su bili žrtve ovog oblika nasilja.

Kao i kod prethodnih oblika nasilja, i kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva.

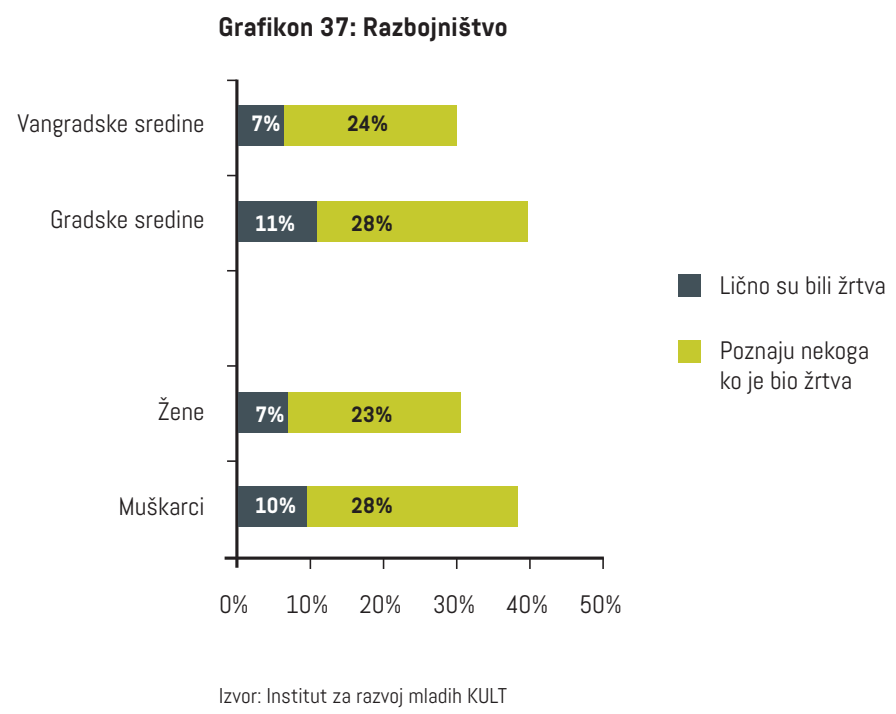
Razbojništvo

Skoro 9 % mladih bilo je žrtvom razbojništva, a u prosjeku oko 26 % mladih poznaje nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Pod razbojništvom su se podrazumijevali oni oblici nasilja koji su uključivali krađu ličnih predmeta, bilo da se radilo o krađi van kuće ili stana ili o krađi iz kuće ili stana (obijanje i pljačka).

Muškarci i mladi iz gradskih sredina nešto su češće žrtve nasilja. Općenito, u gradskim sredinama mladi poznaju više slučajeva razbojništva nego što je to zabilježeno u vangradskim sredinama. Rezultati su značajno niži od rezultata iz Kantona Sarajevo. Oko 13 % mladih ZDK svjedoči da su oni lično ili članovi njihove porodice bili žrtva provale ili napada u posljednjih pet godina. U Kantonu Sarajevo taj prosjek iznosi 25 %.

Nasilje na radnom mjestu

Oko 1 % mladih ZDK navodi kako je lično bilo žrtva nasilja na radnom mjestu, a 6 % ih navodi kako poznaje nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Nasilje od partnera

Kad govorimo o nasilju od partnera, mladi izjavljuju kako oni lično uglavnom nisu žrtvama ovog oblika nasilja jer u prosjeku oko 1 % mladih navodi da jeste žrtva nasilja od partnera, s nešto većim udjelom mladih žena. Međutim, oko 13 % mladih iz gradskih sredina i 8 % mladih iz vangradskih sredina navodi kako poznaje nekoga ko je žrtvom nasilja od partnera.

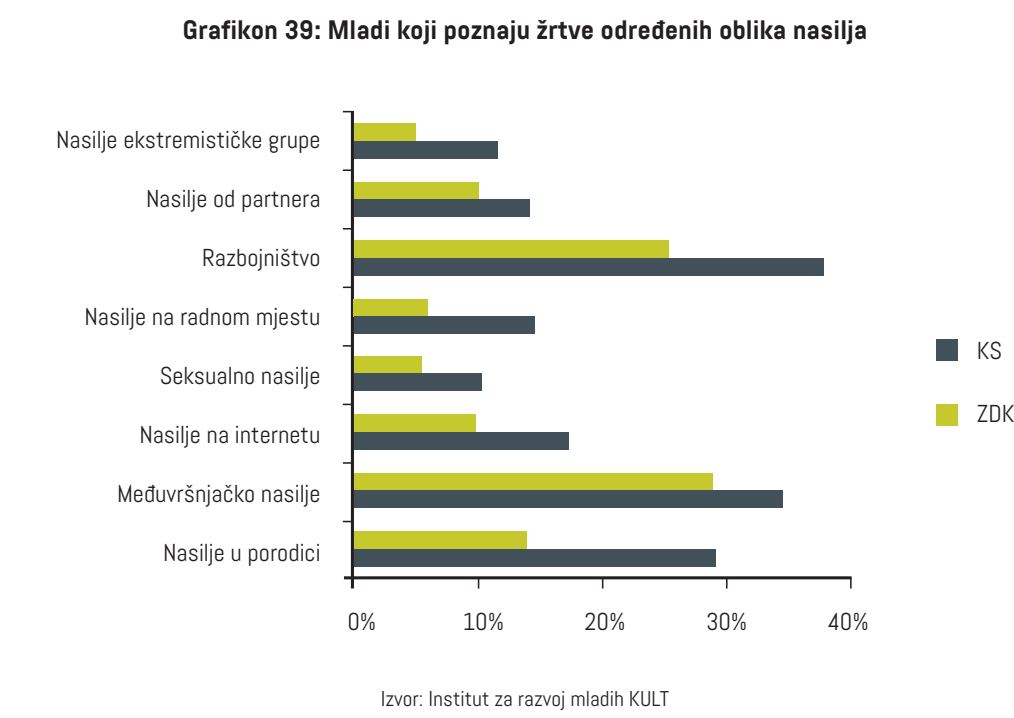
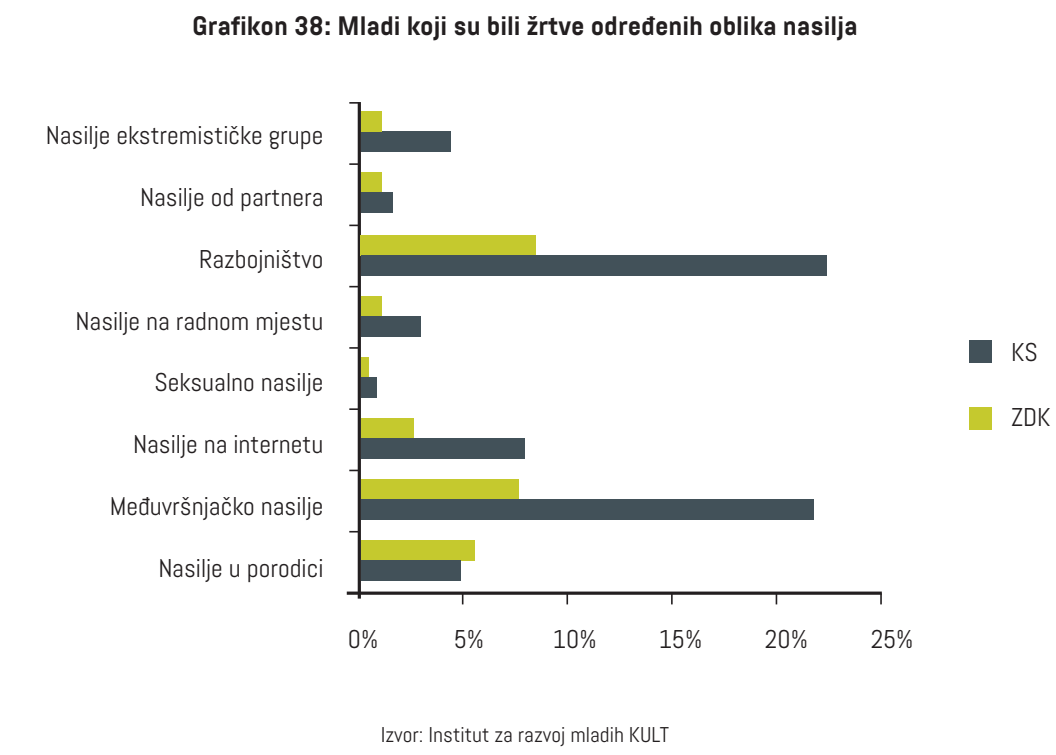
Nasilje određene ekstremističke grupe

Pod nasiljem ekstremističke grupe podrazumijevalo se nasilje od bilo koje organizirane grupe, poput određenih navijačkih ili religijskih grupa.

U prosjeku 1 % mladih izjavljuje kako je bilo žrtva nasilja od ovakvih grupa, a oko 5 % ih izjavljuje kako poznaje nekoga ko je bio žrtva.

Seksualno nasilje

Seksualno nasilje najmanje je zastupljen oblik nasilja kod mladih, a prema izjavama mladih ZDK, jer u prosjeku 0,3 % mladih navodi kako je bilo žrtva ovog oblika nasilja. Međutim, 5,6 % mladih navodi kako poznaje nekoga ko je bio žrtva seksualnog nasilja (6,6 % gradske sredine – 4,9 % vangradske sredine i 5,2 % muškarci – 5,9 % žene). S obzirom na to da je riječ o jednom od najtežih oblika nasilja, preporučljivo je obratiti posebnu pažnju na pronađene rezultate.

Povjerenje i zadovoljstvo u vezi s radom policijskih službi

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih ima „donekle“ povjerenja u policijske službenike, a oko 13 % njih povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, oko 28 % je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike.

Tabela 25: Povjerenje u policijske službenike i službenice

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno ZDK	Ukupno KS
Ne, nimalo	28,3 %	28,0 %	23,7 %	31,9 %	28,1 %	324 %
Da, donekle	56,6 %	54,2 %	57,2 %	534 %	55,2 %	54,7 %
Da, u velikoj mjeri	13,2 %	124 %	13,9 %	11,8 %	12,7 %	11,0 %
Ne znam	1,3 %	1,8 %	1,2 %	2,0 %	1,6 %	1,2 %
Ne želim odgovoriti	,7 %	3,6 %	4,0 %	1,0 %	24 %	0,8 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zadovoljstvo radom policijskih službi nešto je niže od povjerenja u policijske službenike. U potpunosti nezadovoljnih i nezadovoljnih je više nego zadovoljnih i u potpunosti zadovoljnih odgovora. Značajan procent odgovora je u kategoriji neopredijeljenih – mladi koji su „ni zadovoljni ni nezadovoljni“ radom policijskih službi.

Tabela 26: Zadovoljstvo radom policijskih službi

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno ZDK	Ukupno KS
U potpunosti nezadovoljan/na	7,9 %	17,9 %	134 %	14,2 %	13,8 %	17,3 %
Nezadovoljan/na	28,3 %	13,8 %	20,3 %	19,1 %	19,7 %	21,0 %
Ni zadovoljan/na ni nezadovoljan/na	42,8 %	36,2 %	33,7 %	43,1 %	38,8 %	36,7 %
Zadovoljan/na	17,8 %	254 %	26,2 %	19,1 %	22,3 %	20,1 %
U potpunosti zadovoljan/na	2,6 %	3,1 %	4,1 %	2,0 %	2,9 %	2,3 %
Ne znam	,7 %	1,8 %	,6 %	2,0 %	1,3 %	0,6 %
Ne želim odgovoriti	0,0 %	1,8 %	1,7 %	,5 %	1,1 %	1,9 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Psihičko nasilje

Tema psihičkog nasilja vrlo je složena, i to iz više razloga. U kontekstu postojećih zakona BiH i FBiH, psihičko nasilje definirano je u mnogim zakonima, poput Krivičnog zakona FBiH, Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Porodičnog zakona FBiH, Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, Zakona o radu FBiH i mnogih drugih zakona. Osim toga, Bosna i Hercegovina je potpisnica mnogobrojnih međunarodnih konvencija koje zabranjuju psihičko nasilje.

Međutim, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od žrtve, a često i od počinioca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koja imaju naznake nasilja smatraju normalnim. Pored toga, i psihičko nasilje, kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji, potrebno je i dokazati, što je u slučajevima ovog tipa nasilja dosta teško.

S druge strane, mnogobrojne studije dokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj s drugim oblicima nasilja.

U širokom spektru ponašanja koja spadaju u kategoriju psihičkog nasilja nalazi se svaka primjena psihičke prinude na fizički ili psihički integritet druge osobe, svako postupanje koje može prouzrokovati psihičku bol, prouzrokovanje straha, osjećaja lične ugroženosti i povrede dostojanstva, potom verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja, uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja, kao što su pokušaj kontroliranja nečijeg ponašanja ili izolacija osobe od drugih ljudi. U psihičko nasilje spadaju i različiti oblici ekonomskog nasilja, poput finansijske kontrole, gdje nasilnik onemogućava žrtvi da upravlja vlastitim finansijama, oduzima joj novac ili zabranjuje rad.

Većina slučajeva psihičkog nasilja događa se u krugu porodice i prijatelja, što dodatno otežava žrtvi da takvo nasilje prepozna i prizna, te u konačnici na njega adekvatno reagira.

U vremenu kad je tolerancija na fizičko nasilje izuzetno niska, psihičko nasilje je sve učestalije, te se često naziva i batinama 21. stoljeća. Djeca, mladi i žene posebno su ranjive kategorije kad je riječ o psihičkom nasilju.

Oko 37 % mladih Zeničko-dobojskog kantona vjerovatno ne bi prepoznalo psihičko nasilje ili nije sigurno da bi prepoznalo ovaj oblik nasilja.

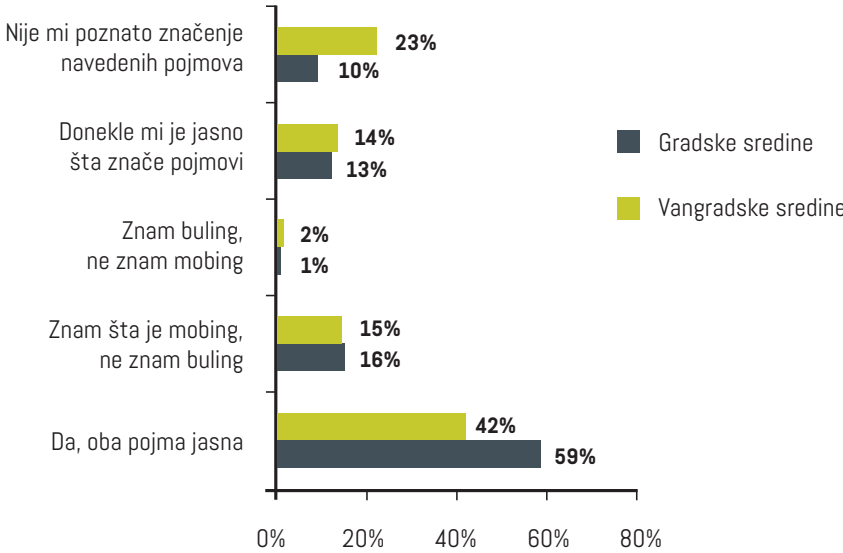
Tabela 27: Odgovori na pitanje „Možete li prepoznati psihičko nasilje?“

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno ZDK	Ukupno KS
Da, sasvim sigurno	58,6 %	54,9 %	52,9 %	59,3 %	564 %	634 %
Nisam siguran/na da bih prepoznao	29,6 %	31,7 %	32,6 %	294 %	30,9 %	25,2 %
Ne, vjerovatno ne bih prepoznao/la	7,2 %	4,9 %	7,6 %	44 %	5,9 %	7,9 %
Ne znam	3,3 %	3,6 %	3,5 %	34 %	3,5 %	3,0 %
Ne želim odgovoriti	1,3 %	4,9 %	3,5 %	34 %	3,5 %	0,6 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi iz gradskih sredina nešto su sigurniji u to da bi mogli prepoznati psihičko nasilje. Kod mladih iz vangradskih sredina najveći je procent onih koji nisu željeli odgovoriti na pitanje. Također, mladi iz vangradskih sredina u manjoj mjeri poznaju značenja riječi mobing i buling kao specifičnih oblika psihičkog nasilja.

Grafikon 40: Poznavanje pojmova mobing i buling

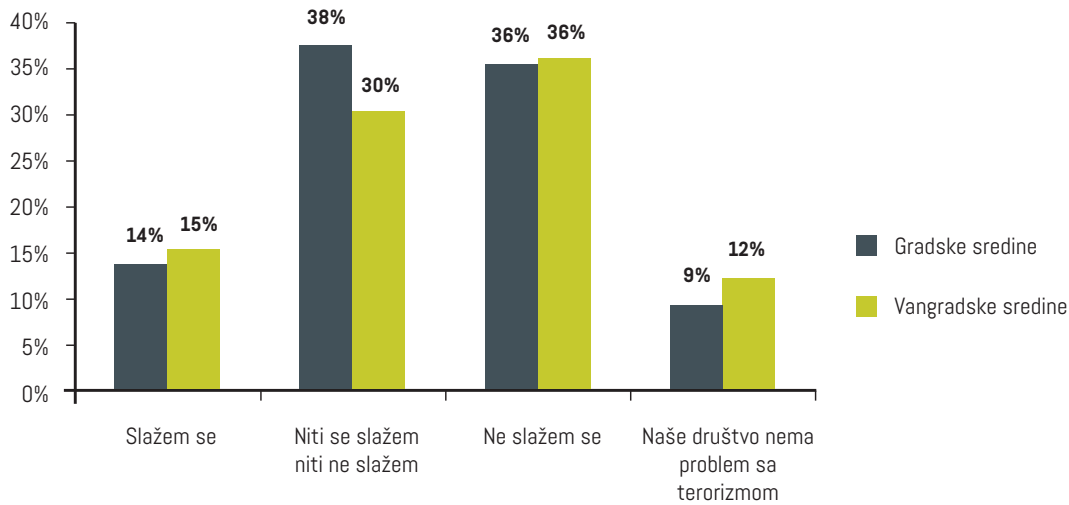
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Globalne prijetnje

U svjetlu sve intenzivnijih globalnih prijetnji, od kojih je najučestalija prijetnja terorizma, istraživanje je uključilo i pitanje u vezi s povjerenjem mladih u sposobnost bh. društva da adekvatno odgovori na takve prijetnje.

U prosjeku, 36 % mladih ZDK ne slaže se s tvrdnjom da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama, što je za 10 % niže od prosjeka Kantona Sarajevo. Značajan je udio mladih koji nemaju izgrađeno mišljenje o ovom pitanju, a nepunih 15 % mladih vjeruje kako naše društvo može adekvatno odgovoriti na globalne prijetnje terorizma. Oko 11 % mladih smatra kako naše društvo uopće i nema problem s terorizmom.

Grafikon 41: Slažete li se da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama?

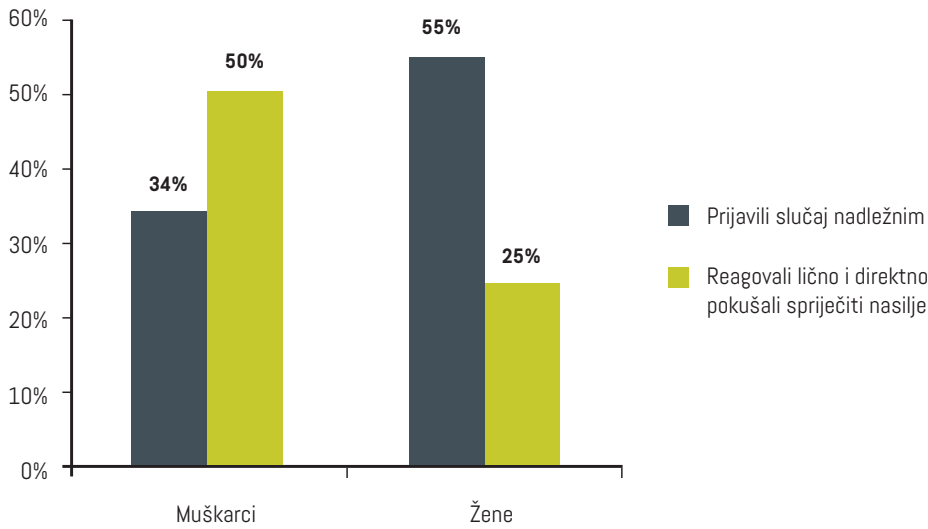

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Odgovor na nasilje

Kad bi vidjeli da se nad nekim vrši nasilje, mladi bi uglavnom reagirali tako što bi nasilni slučaj prijavili nadležnim službama. Međutim, razlike temeljene na spolu su značajne. Muškarci bi češće reagirali lično i direktno pokušali spriječiti nasilje nego što bi odabrali opciju da slučaj prijave nadležnim službama (50 % : 34 %), dok bi djevojke u procentu od 55 % slučaj prijavile, a 25 % njih bi se i lično angažiralo pokušavajući direktno spriječiti nasilje.

Grafikon 42: Reakcija na nasilje s obzirom na spol

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oklo 4 % djevojaka ne bi uradilo ništa jer se plaši, za razliku od 2 % muškaraca istog stava. Približno 1 % muškaraca i 2 % djevojaka ne bi uradilo ništa jer misli da ih se to ne tiče.

Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima

Djevojke su, svakako, prema mišljenju ispitanika, češće žrtve nasilja nego muškarci, iako i kod ovog pitanja postoje značajne razlike bazirane na spolu. Djevojke smatraju da su žene žrtve nasilja češće nego što su to muškarci, dok je za 17 % niži procent muškaraca koji misle isto.

Tabela 28: Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima

	Muškarci	Žene	Ukupno ZDK	Ukupno KS
Da, nasilje se češće vrši nad ženama	70,2 %	87,6 %	79,6 %	68,1 %
Ne, nasilje je jednako zastupljeno kod oba spola	18,1 %	84 %	12,9 %	25,5 %
Ne znam	7,0 %	2,5 %	4,6 %	5,8 %
Ne želim odgovoriti	4,7 %	1,5 %	2,9 %	0,6 %

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA MLADIH ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG

